

ОБЩИНА ТРЪН

ПРОГРАМА

ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В ОБЩИНА ТРЪН ЗА
ПЕРИОДА
2021-2027 г.

гр. Трън, 2020 г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

I. ВЪВЕДЕНИЕ.....	3
1.1. ОБХВАТ НА ПРОГРАМАТА:	3
1.2. ПРОЦЕС НА ОБЩЕСТВЕНИ КОНСУЛТАЦИИ ПРИ РАЗРАБОТВАНЕ НА ПРОГРАМАТА:.....	3
1.3. ОРГАНИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ И ОДОБРЕНИЕ	3
II. ХАРАКТЕРИСТИКА НА ОБЩИНАТА.....	3
1.1. ГЕОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА И МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ НА ОБЩИНАТА.....	3
1.2. ПРИРОДНИ РЕСУРСИ И ПОЛЕЗНИ ИЗКОПАЕМИ	4
1.3. КЛИМАТ	4
1.4. РЕЛЕФ.....	4
1.5. ВОДИ.....	5
1.6. ГОРСКА РАСТИТЕЛНОСТ.....	5
1.7. БИОРАЗНООБРАЗИЕ	5
1.8. ПОЧВИ.....	6
1.9. БРОЙ НА НАСЕЛЕНИЕТО	6
1.10. РАВНИЩЕ НА БЕЗРАБОТИЦА	7
1.11. СГРАДЕН ФОНД И ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА	7
1.12. АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ ПО СЕКТОРИ.....	9
III. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ТУРИЗМА В ОБЩИНАТА.....	10
1.1. АНАЛИЗ НА ТУРИЗМА В ОБЩИНАТА – СЪСТОЯНИЕ И ПОТЕНЦИАЛ.....	10
1.2. ЗАЕТОСТ В ТУРИСТИЧЕСКИЯ СЕКТОР	12
1.3. МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ:	12
1.4. МЕСТА ЗА ХРАНЕНЕ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ.....	13
1.5. ТУРИСТИЧЕСКИ РЕСУРС: КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО, ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ И ТУРИСТИЧЕСКИ АТРАКЦИИ И ТУРИСТИЧЕСКИ МАРШРУТИ.....	13
IV ИЗВОДИ	21
1.1. БЛАГОПРИЯТНО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ	21
1.2. БОГАТСТВО НА ПРИРОДНИ РЕСУРСИ И КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ ПАМЕТНИЦИ.	21
1.3. НИСКИ ЦЕНИ НА ПРЕДЛАГАНИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТИ И УСЛУГИ В ЦЕЛИЯ РЕГИОН.	21
1.4. ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА	21
1.5. НЕДОСТАТЪЧНА МАТЕРИАЛНА БАЗА – МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ, МЕСТА ЗА ХРАНЕНЕ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ.....	21
1.6. ЛИПСВА ПРЕДЛАГАНЕ НА ПЕРИФЕРНИ ДОПЪЛНИТЕЛНИ УСЛУГИ.....	21
1.7. ЕКОЛОГИЧНО ЧИСТ РАЙОН	21
1.8. ЛИПСА НА КВАЛИФИЦИРАНИ И ОПИТНИ КАДРИ.....	21
V. SWOT АНАЛИЗ.....	22
VI. ВИЗИЯ, МИСИЯ, ПОЗИЦИОНИРАНЕ, СТРУКТУРИРАНЕ НА ПРЕЖИВЯВАНИЯТА И ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРОДУКТИ:.....	24
1.1. МИСИЯ.....	24
1.2. ВИЗИЯ	24
1.3. ПОЗИЦИОНИРАНЕ	24
1.4. СТРУКТУРИРАНЕ НА ПРЕЖИВЯВАНИЯТА И ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРОДУКТИ	25
VII. ЦЕЛИ:	27
VIII. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ.....	29
IX.ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНАНСИРАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ	33
X.МОНИТОРИНГ И КОНТРОЛ	33
XI. ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ И ВРЪЗКА С ДРУГИ ПРОГРАМНИ ДОКУМЕНТИ	34
XII. ПРИЛОЖЕНИЯ:.....	34
1.1. ПРИЛОЖЕНИЕ 1 - СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ ТАБЛИЦИ:.....	34
1.2. ПРИЛОЖЕНИЕ 2 – ТАБЛИЦА С ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ	34
XIII. ЗАКЛЮЧЕНИЕ	35

I. ВЪВЕДЕНИЕ

1.1. Обхват на програмата:

Програмата е разработена на основата на актуализираната стратегическа рамка на НСУРТРБ, надгражда съществуващите програмни документи на Община Трън и включва насоките за развитие на туризма в Община Трън, съобразени с плановете и стратегически документи на ЕС и РБългария. В програмата са заложили цели и дейности, чиято реализация се основава на възможностите за финансиране на проекти по оперативни програми и в частност Програмата за развитие на селските райони 2014-2020 и продължението и в периода 2021-2027 г., както и по подхода ВОМР чрез финансирана Стратегия на МИГ „Трън, Брезник, Божурище“. Програмата отразява туристическата политика в предходните планови периоди в развитието на туризма на територията на Община Трън и стратегическата рамка и карта в туризма, разработени от Министерство на туризма. Програмата търси баланс между икономическите, екологичните и социо-културните аспекти на туристическото развитие и отчита основните принципи на устойчивост съобразени с местната реалност. С приемането на програмата се приемат европейските и национални ангажменти по отношение на устойчиво развитие и се предоставя план за постигането им в сферата на туризма в Община Трън.

1.2. Процес на обществени консултации при разработване на програмата:

Направено е проучване на потребностите на различните заинтересовани страни. Чрез SWOT анализ са идентифицирани проблемите, нуждите и предизвикателствата, както и вижданията на заинтересованите страни за потенциала и възможностите за развитие на туризма, приоритетните продукти и конкурентността им на пазара, основните проблеми и потребности, необходимите конкретни действия за подкрепа и регулиране на туристическото развитие. При разработването на настоящата програма са използвани следните методи за консултации с обществеността:

- Информирание на обществеността, чрез публикуване на сайта на Общината на проект на Програма за развитие на туризма в Община Трън за периода 2021-2027 г.;
- Разглеждане в комисии и приемане на програмата на заседание на Общински съвет.

1.3. Органи за разработване и одобрение:

Програма за развитие на туризма в Община Трън за периода 2021-2027 г. е разработена от екип служители на община Трън.

Програмата е приета на 28.01.2021 г. с Решение №5 по протокол №1/28.01.2021 г. от Общински съвет Трън.

II. ХАРАКТЕРИСТИКА НА ОБЩИНАТА

Въпреки голямото разнообразие от туристически ресурси, с които разполага общината, през последните десет години секторът на туризма няма съществено влияние в добавената стойност и заетостта. развитието на туризма почива на екстензивно използване на природните туристически ресурси, като предлага основно масов планински туризъм.

1.1. Географска характеристика и местоположение на общината

Община Трън се намира в северозападната част на област Перник, в Югозападна България на границата с Република Сърбия. Вътрешните и граници са с общините Трекляно (Кюстендилска област), Брезник и Земен (Пернишка област), Драгоман (Софийска област). Обхваща котловините по поречието на р. Ерма – живописното Знеполе и планините от другата част, наречена Краище. На територията на общината има граничен контролно-пропускателен пункт в с. Стрезимировци. Общината е класифицирана като част от селските райони в страната. Тя се намира в област, която попада в тип „междинна“ спрямо типологията на „градски-селски“ райони на европейско ниво.

Град Трън е административен център на общината, която и е с население от 3850 души по данни на НСИ за 2019 г. Град Трън е единствения град на територията на общината и се намира на 48 км от областния център гр. Перник и на 72 км от столицата – гр.София. В състава на общината, освен град Трън, се включват и 51 села с общо население, представляваща 39 % от това на цялата община. Повечето от селата са пръснати по долината на р.Ерма и нейните притоци, които заедно с Треклянската и Пенкъвската река прекосяват територията на общината.

Град Трън е разположен е близо до границата със Сърбия и до градовете Брезник и Драгоман. Трън се намира в планински район. Разположен е на двата бряга на река Ерма, в най-източната част на високопланинската котловина Знеполе. Заобиколен е от хълмовете Китка, Гърков камък, Чарчалат, Мурговица. Независимо че сега районът около Трън и прилежащите му села е обезлюден, в древността това красиво кътче на България е било по-скоро гъсто заселено. Най-ранните следи от хора, открити в Трънско, датират от неолита. По-късно тук живеят последователно траки, готи (в село Ерул), славяни. За пръв път Трънско влиза в пределите на България при управлението на хан Омуртаг.

В административните граници на община попадат: административният център гр. Трън; с. Филиповци, с. Туроковци (с население до 200 жители); с. Главановци, с. Зелениград, с. Глоговица (всяко едно с население от 50 до 100 жители); 46 села с население под 50 жители, като 15 от тях са с население под 10 жители, а с. Шипковица няма постоянно регистрирани жители.

Община Трън е разположена върху територия от 573 417,449 дка, която представлява 24,03% от територията на областта и обхваща общинския център – гр. Трън и 15 представителства с кметски наместници, обхващащи останалите 51 населени места. Гъстота на населението е 6,7 души на кв. км.

1.2. Природни ресурси и полезни изкопаеми

Едно от съществените преимущества на общината е наличието на натурална минерална вода в с. Банкя.

Полезните изкопаеми със стопанско значение на територията на общината се съсредоточават в следните видове: Златен трахит (Риолит) - кариера в с. Лешниковци; Кварц в кариера "Бели камък" с. Глоговица; Глина- общината е богата на залежи от глина с високи качества; Хума - с високи качества и сравнително лесен начин на добиване, с приложение в козметиката и медицината.

1.3. Климат

Община Трън е с ярко изразен континентален климат, подчертан от особеностите на типичните за района речни котловини и високи полета, с ниска средно годишна температура /8,4°C/ или с 3-4 градуса по-ниски от средните за страната. Средната продължителност на зимата е 5-6 месеца, а продължителността на вегетационния период 145 дни. През януари 1947 г. е измерена най-ниската температура в България -38,8°C. Сравнително по-студеното време се дължи на планините, които отвсякъде обграждат района и не допускат да се усети беломорското влияние. В град Трън, благодарение на двете долини, в които се получават силни въздушни течения, се наблюдава по-студено зимно време и по-топло - през пролетта и лятото. Снеговете се запазват дълго по по-високите планински върхове и престоаят до края на месец май. Лятото е характерно прохладно, а най-топлият месец е август, когато е измерена и най-високата температура в Трънско +37,5°C. Най-много дъждове падат през месец март. Влажността и запрашеността на въздуха са сравнително ниски.

1.4. Релеф

Релефът на общината е планински и полупланински, със заоблени форми. Средната надморска височина на гр.Трън е 703 м. В община Трън средният наклон на терена е 8,4%. Тук попадат редица планини от Верило-Руйската планинска редица и част от планините от Краището. От котловините се отличава Трънската котловина, наречена „Знеполе”. Средната надморска височина на Знеполе е 750 м и представлява малка котловина, която започва при гранично-

пропускателния пункт със Сърбия – Стрезимировци и завършва при град Трън с дължина около 16 км и ширина от 3 до 5 км, като се разпростира на общо 55 кв.км. Най-високите планински върхове са “Кървави камък”- 1737 м, връх “Руй”- 1706м. Планините на Краище са Копрен, Огорелица, Въргавица, Свредловица, като средната ми височина достига до 1500 м.

1.5. Води

През територията на общината протичат множество планински реки и потоци, от които почти 1/3 се вливат в басейна на р. Струма, а другите се събират от р. Ерма и са от Дунавския водосборен район. По-големи реки са р.Треклянска и р. Пенкьовска. С голямо значение за общината е минералната вода в с. Банкя. Почти във всяко трънско село има малка река, която носи името на селото. Зеленоградската река е много атрактивна в участъка си под Зеленоградските скали, където има и водопад. Стопанско значение за района имат водите на язовира в с. Ярловци и микроязовира – с. Лялинци, и двата държавна собственост.

1.6. Горска растителност

Горският фонд заема 55,22% от цялата територия на община Трън. Основните дървесни видове на територията на общината са бук (52,6%), дъб (8,7%), горун (7,9%), смесени широколистни (7,8%), цер (6,3 %), бял бор (4,1 %), черен бор (3,2%) и други иглолистни (2,5%). Други дървесни видове, които са разпространени в общината са бряст, явор, ясен, ясика, липа, клен, диви круши, ябълки, сливи и др. В състава на растителните формации участват и следните храстови, полухрастови, тревни видове и билки: хвойна, шипка, леска, малина, капина, боровинка, глог, дрян, люляк, папрат, коприва, горски ягоди, риган, жълт кантарион, мащерка, горицвет, решетка, червен божур, боянка, дива райхенбахова перуника и др. В горските площи са разпространени и значителни местообиталища от диворастващи гъби - пачи крак, печурка, челадинка, манатарка, рижика, масловка, сарнела и др.

1.7. Биоразнообразие

Голямото биоразнообразие на общината се определя от факта, че повече от 55 % от територията ѝ е заета от горски територии – широколистни и иглолистни гори, както и от включената в нея по “Натура 2000” специална защитена зона “Руй” с площ от 116 437,7 дка и защитена местност “Трънски карст” в землищата на с.Банкя, с. Богойна, с.Велиново, с.Врабча, с.Ездимирци, с. Ломница, гр.Трън и с.Филиповци. Запазени са множество редки и защитени растения и животни. Районът се характеризира с голямо биоразнообразие - установени над 400 вида висши растения и над 50 вида птици. Характерни и типични за района от гръбначната фауна, като: бозайници – сърна, благороден елен, дива свиня, европейски вълк, таралеж, заек, лисица, дива котка, обикновена полевица, полска мишка и други; птици – бял щъркел, обикновен мишелов, обикновена чинка, пьдпъдък, обикновена гургулица, обикновена кукувица, домашна кукумявка, селска лястовица, градска лястовица, полско врабче и други; влечуги - зелен гушер, ливаден гушер, водна змия, смок мишкар и други. На територията на общината, съгласно приложение I на Закона за биологичното разнообразие (ЗБР) и по Директива 92/43/ЕЕС са регистрирани 12 редки и застрашени от изчезване защитени растителни видове: панчичево секирче, сръбско звънче, вонящо обичниче, обикновена кандилка, горска съсънка, източна ведрица, качулата боянка, синкава триния, урумово лале, пърчовка, алпийски кахрис, дланевиден ветрогон. В Приложение II на Директива 92/43/ЕЕС, са включени 20 защитени животински видове: девет вида бозайници – видра, европейски вълк, остроух ношник, голям ношник, средиземноморски подковонос, южен подковонос, голям подковонос, малък подковонос и рис; девет вида земноводни и влечуги – голям гребенест тритон, жълтокоремна бумка, гръцка жаба, горска дългокрака жаба, дървесна жаба, слепок, късокрак гушер, голям стрелец, тънък стрелец и два вида риби – балкански щипок и черна (балканска) мряна, а в Приложение I на Директива 79/409/ЕЕС са вписани двадесет вида редки и застрашени от изчезване защитени птици – осояд, ливаден блатар, северен мишелов, скален орел, малък орел, ловен сокол, ливаден дърдавец, бухал, земеродно рибарче, сирийски пъстър кълвач, среден пъстър кълвач, горска чучулига, черен щъркел, обикновен пчелояд, чухал, козодой, въртошийка, черен кълвач, обикновена чинка и гарван.

1.8. Почви

Почвената покривка е изградена от плитки почви – ранкери, литосоли, рендзини, канелени, както и от комплекса на канелените с рендзините и др.

1.9. Брой на населението

Развитието на броя на населението в общината следва общите отрицателни тенденции на национално ниво. В селата по-голяма част от жителите са над 65 годишна възраст, а броят на самотно живеещите хора е преобладаващ. Данните показват развитието на обезпокоителен процес, който води до обезлюдяване на по - малките населени места от общината. Ежегодното намаляване на населението, застаряване и влошаване на възрастовата му структура, намалението на раждаемостта и увеличение на смъртността, са характерна черта за цялата страна. Община Трън не прави изключение от тази статистика. Разпределение на населението по постоянен и настоящ адрес:

Таблица 1 – население общо за общината към 31.12.2019 г.:

Община	Общо за общината			Общо за града			Общо за селата		
	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Трън	3850	1943	1907	2320	1160	1160	1530	783	747

По данни на Главна Дирекция „Гражданска Регистрация и Административно Обслужване“ /ГРАО/ към края на 2019 г. населението на община Трън по настоящ адрес възлиза на 4 284 души.

Таблица2 Населението на общината по населени места към 31.12.2019 г. /НСИ/

Населено място	Брой население по постоянен адрес
с. Банкя	8
с. Берайнци	35
с. Богойна	7
с. Бохова	14
с. Бусинци	28
с. Бутроинци	8
с. Велиново	27
с. Видрар	7
с. Врабча	19
с. Вукан	21
с. Главановци	92
с. Глоговица	68
с. Горна Мелна	9
с. Горочевци	34
с. Джинчовци	12
с. Докьовци	22
с. Долна Мелна	28
с. Дълга лука	10
с. Ездимирци	40
с. Еловица	22
с. Ерул	50
с. Забел	24
с. Зелениград	74
с. Кожинци	31

с. Костуринци	30
с. Къшле	0
с. Лева река	28
с. Лешниковци	17
с. Ломница	37
с. Лялинци	29
с. Милкьовци	20
с. Милославци	20
с. Мракетинци	9
с. Мрамор	51
с. Насалевци	13
с. Неделково	46
с. Парамун	35
с. Пенкьовци	16
с. Проданча	7
с. Радово	21
с. Рани луг	25
с. Реяновци	11
с. Слишовци	19
с. Стайчовци	11
с. Стрезимировци	18
с. Студен извор	10
гр. Трън	2320
с. Туроковци	119
с. Филиповци	189
с. Цегриловци	10
с. Шипковица	1
с. Ярловци	48
Общо за Община Трън	3850

1.10. Равнище на безработица

Таблица 3 Равнище на безработицата в община Трън по години:

Община Трън	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.
% безработни лица	33.00	28.38	23.52	18.8

Профилът на безработицата на територията на общината показва тенденция за постоянна регистрирана безработица на ниско квалифицираните и/или без квалификация жители на общината, което затруднява изключително много тяхната трудова реализация. Устройването на работа на такива лица е възможно само чрез субсидирани от националния бюджет или европейски програми работни места - програми и мерки за осигуряване на временна заетост и обучение. По данни от Дирекция „Бюро по труда” - гр. Трън най-засегнати от безработицата са лицата над 50 годишна възраст. Делът на безработните лица - жени е по-висок от колкото на мъжете. Средногодишното равнище на безработицата в община Трън е (18,8%) за 2019 г., което е по-високо от средногодишното за Пернишка област (4,2 %) и за страната (5,9 %). През 2019 г. безработицата се е намалила в сравнение с последните години.

1.11. Сграден фонд и транспортна инфраструктура

Таблица 4 Жилищен фонд в Община Трън/ Източник: НСИ/

Община Трън - жилищен фонд						
Показатели	Мерна ед.	2011	2012	2013	2014	2015
Жилищни сгради	Брой	6 829	6 832	6 834	6 835	6 838
<i>По материал на външните стени на сградата</i>						
Стомано - бетонни и панелни	Брой	129	129	131	131	134
тухлени	Брой	4 039	4 042	4 042	4 043	4 043
други	Брой	2 661	2 661	2 661	2 661	2 661
Жилища	Брой	7 441	7 449	7 451	7 454	7 457
<i>По брой на стаите</i>						
едностаини	Брой	411	411	411	411	411
двустаини	Брой	2 435	2 435	2 435	2 435	2 435
трестаини	Брой	2 233	2 233	2 233	2 236	2 236
четирестаини	Брой	1 489	1 490	1 491	1 491	1 491
петстаини	Брой	419	419	420	420	421
с шест и повече стаи	Брой	454	461	461	461	463
Полезна площ	кв. м	431 898	432 189	432 434	432 547	433 126
жилищна	кв. м	315 415	315 606	315 786	315 886	316 364
спомогателна	кв. м	68 775	68 859	68 907	68 913	68 959
площ на кухни	кв. м	47 708	47 724	47 741	47 748	47 803
<i>Въведени в експлоатация новопостроени жилищни сгради и жилища</i>						
Сгради	Брой	-	3	2	1	3
Жилища	Брой	-	8	2	3	3
Полезна площ	кв. м	-	291	245	113	579
в т.ч. жилищна	кв. м	-	191	180	100	478

Сграден фонд - съществуващи сгради на територията на общината по видове собственици: Сгради на физически лица - 6 838 броя; Сгради на промишлени системи - 16 броя /складови бази и малки поточни линии/; Сгради в сектора на услугите - 21 броя /предоставяне на услуги в общински и частни сгради/.

По данни от последното преброяване, проведено през 2011 г. в община Трън съществуват 7 441 жилища. По данни от НСИ за 2015 г. те са с 7 457. Въпреки че 58% от населението на общината живее в общинския център, едва 18% от жилищния фонд е на територията на гр. Трън. В повечето от населените места има електроснабдяване и водоснабдяване, но няма канализация с изключение на общинския център. В експлоатация са 23 сгради публична общинска собственост.

Пътната мрежа на територията на община Трън е добре изградена. Територията на община Трън се обслужва от пътища от републиканска, общинска и улична пътна мрежа. През територията ѝ не преминават автомагистрала. Основния обслужващ път е II 63 от Републиканската мрежа, който осигурява и основния достъп от цялата страна към ГКПП Стрезимировци на българо-сръбската граница. Улиците в гр. Трън, които са част от Републиканската пътна мрежа, са следните: „Мосаловска“, „Денчо Знеполски“ и „Геогри Димитров“. Общата им дължина е около 3 км., като заедно с тях се поддържа и площад „Владо Тричков“. Пътят е сериозно натоварен. Транспортните връзки на общината с пътища от по-висок клас се осъществяват чрез път II 63, чрез който е възможен достъп до АМ „Люлин“ и АМ „Струма“ и международните пътища Е-79 и Е 871. През територията на община Трън

преминават 7 трасета от Републиканската пътна мрежа (РПМ), които са основно II и III клас, няма пътища I клас. Транспортна инфраструктура и пътна инфраструктура на територията на Община Трън в километрии е: Второкласна - 47,600 км; Третокласна - 76 км; Четвъртокласна - 112,700 км; Улична мрежа на град Трън - 13,000 км; Улична мрежа на селата - 114,880 км.

Транспортното обслужване на населението на територията на община Трън се извършва чрез автобусен транспорт, който се движи по утвърдени междуселищни линии.

На територията на община Трън не функционира вътрешноградски транспорт, няма таксиметрови фирми.

1.12. Анализ на икономическото развитие по сектори

През последните години в икономиката на общината се забелязва неблагоприятната тенденция на намаляване стойностите на всички основни икономически показатели (приходи, наети лица, фирми и т.н.), особено сравнено с процесите протичащи на национално ниво

1.12.1. Селско и горско стопанство.

На територията на общината няма регистрирани земеделски кооперации.

Мерите и пасищата заемат площ от 45 270,549 дка. Заедно с обработваемата земя те формират т.нар. стопанисвана земя - общо 70 458,97 дка.

Площите на пасищата и естествените ливади, условно наречени "тревни площи", са ресурс за развитието на говедовъдството и овцевъдството. Площта им заема 57 982,143 дка.

Таблица 5: Брой на основните видове селскостопански животни и количество на животинската продукция в община Трън

ВИДОВЕ ЖИВОТНИ	БРОЯ	ВИДОВЕ ПРОДУКТИ	КОЛИЧЕСТВА в литри
Говеда - всичко	1047	Мляко краве	2500-3500
в т.ч. крави		Мляко биволско	
Биволи -всичко		Мляко овче	
Овце - всичко	900	Мляко козе	300-500
в т.ч. овце майки			
Кози - всичко	864	Месо говеждо и телешко	360-600
в т.ч. кози майки		Месо овнешко и козе	
Свине - всичко	56	Месо свинско	
в т.ч. свине майки		Месо птиче	
Птици - всичко			
в т.ч. кокошки носачки		Яйца	
Пчелни семейства	1500	Вълна	
Зайци	100	Пчелен мед	

Горските територии включват площта на Държавните горски територии, Общинските горски територии, Горски територии, собственост на физически и юридически лица и Горски територии на други собственици и заемат 365911 дка - 63,8%. Този процент определя т.нар. "лесистост на територията", значително по-висока от средната за страната - с 30,2%.

Горските територии на територията на община Трън са разпределени както следва: Държавна собственост - 137438 дка; Частна собственост - 42974 дка; Общинска - 181338 дка; Други юридически лица - 4161 дка.

1.12.2. Икономика

По статистически данни от 2012 год. на територията на община Трън нефинансовите предприятия са 108, от тях 29 предприятия са в сферата на селското, горското и рибното стопанство - 1, електродобивна промишленост - МВЕЦ „Ерма“ с капацитет 180 Kw/h, 3 в сферата на преработващата промишленост и останалите 103 са в сектора на услугите.

Според броя на заетите по групи предприятия 105 са микро -/ до 9 заети/ и 3 са малки. На територията на общината няма данни за регистрирани средни и големи предприятия. Произведената през 2012 год. продукция от всички 108 предприятия е 6,606 хил.лв., като с

най-голям дял са предприятията от селското, горското и рибно стопанство с произведена продукция за 4,384 хил.лв.

През 2012 г. делът на нефинансовите предприятия в общината спрямо този на областта е 2,15 %, като ДМА представляват едва 4 %. Същевременно с това заетите лица са под 1 % от всички заети в предприятията на областно ниво. Тези данни обуславят изключителното слабо икономическо влияние на общината и незначителният и дял в икономиката не само за областта, но и за страната.

1.12.3. Услуги

Основната дейност в сферата на услугите е в търговията, ресторантьорството, хотелиерството, комунални услуги.

Търговската мрежа в града включва 56 броя търговски обекти с обща площ 1400 кв.м., от които: магазини за хранителни стоки - 23 броя / 575. кв.м.; магазини за нехранителни стоки - 33 броя / 825 кв.м.

На територията на общината има 20 броя заведения за обществено хранене .

III. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ТУРИЗМА В ОБЩИНАТА

През последните години, с популяризирането на района като дестинация за планински туризъм, се наблюдава тенденция за целогодишно посещение от туристи. Противно на очакванията извънредната епидемична обстановка не само, че не попречи на туризма в общината, а дори имаше положително влияние. Все повече хора търсят досег с природата, откъсване от градската среда , както и от възможността на туристите да почиват в малки и уединени групи. Това дава предпоставка да се заключи, че започналият да се развива наскоро планински и екологичен туризъм, е необходимо да бъде подпомаган и насърчаван и занапред, тъй като носи в себе си огромен потенциал.

1.1. Анализ на туризма в общината – състояние и потенциал:

Състоянието на общата инфраструктура в община Трън може да бъде оценено като задоволително. Ограничената транспортна достъпност до туристическите атракции е сериозен недостатък. Придвижването до туристическите обекти става предимно с автомобилен транспорт по третостепенни и четвъртокласни пътища. От друга страна публичният транспорт, който свързва населените места от региона с основните центрове на търсене, не е достатъчен. Остава недостатъчно обезпечен и обществения транспорт между съседни и допълващи се туристически центрове. Няма вътрешен транспорт в рамките на отделните населени места с туристически атракции, и транспортните връзки между базите за настаняване и ресурсните райони. Проблеми има и при поддръжката на уличното осветление, снегопочистването и сметоизвозването.

Туризмът в община Трън ще се развива на основата на природните ценности – пешеходен и велотуризм, на културното наследство, представено от археологически, исторически, архитектурно-строителни и художествени обекти, както и от народните традиции и културните обичаи. Всички тези дадености дават възможност за изграждане на сътрудничество със съседните общини, формиране на зони за туризъм и рекреация и създаване на интегрирани туристически продукти. В настоящия момент развитието на туризма се оценява като значителен неоползотворен потенциал. Община Трън разполага с голямо многообразие от туристически ресурси, които не се използват пълноценно. В общината има богато природно наследство и биоразнообразие – на територията на общината има 2 защитени зони от „Натура 2000“, 1 природна забележителност от национален мащаб – „Ждрелото на р.Ерма“, защитените видове растения са 12, защитените видове животни са 20 и 20 вида защитени птици. В общината има извор на натурална минерална вода с голям дебит в с.Банкя. На територията на общината има богато културно наследство – регистрирани недвижими културни ценности от различни исторически епохи. В средновековието Трънският край е бил известен с множеството си манастири, църкви и параклиси. С установяването на османската

власт повечето храмове и манастири били унищожени. В настоящия момент са останали само църковните сгради на някои от тях, които заслужават специално внимание, тъй като имат голям потенциал за привличане на туристи след популяризиране на историческата, културната и художествената им стойност. Перспектива има във възраждането на Трънско като „Българския Йерусалим“ като мрежа от обекти с религиозно значение и културно – историческа стойност. Църковните сгради и техните стенописи са предимно архитектурно – художествени и художествени НКЦ. В голяма част от тях стенописите са на два или три пласта, създавани по различно време. В гр.Трън това са манастирската църква „Св. Архангел Михаил“, църквата „Св. Петка“, църквата „Св.Николай“. В селата се намират църквата „Св.Димитър“ в Ярловци, в с.Велиново - Манастирска църква „Св. Богородица“; с.Лева река - Църква „Св. 40 мъченици“; с.Лялинци - Църква „Св. Никола“; с.Пенкъовци - Църква „Св. Петка“; с.Рани луг - Църква „Св. Николай Мирликийски“; с.Насалевци - Църква „Св. Богородица“; с.Радово - Църква „Св. Йоан Предтеча“; с.Стайчовци - Църква „Св. Никола“; с.Цегриловци - Църква „Св. Спас“; с.Бусинци - Църква „Св. Никола“; с.Вукан - Църква „Св. Вмък Георги“; с.Главановци - Църква „Св. Николай“; с.Горочевци - Църква „Св. Пророк Илия“; с.Докъовци - Църква „Св.Богородица“; с.Костуринци - Църква „Св. Богородица“; с.Слишовци - Църква „Св. Пророк Илия“; с.Студен извор - Църква „Св. Апостол Петър“. Чрез ПРСР 2014-2020 част от тези обекти бяха реновирани и създадоха нови възможности за развитието на туризма.

В последните години рязко се увеличи поклонническият туризъм в Скален параклис „Св.Петка“ в кв.Баринци на гр.Трън. Непрекъснатия поток от туристи и поклонници предполага възможности в инвестиране на места за настаняване, хранене, изработване на сувенири, изграждане на нов ТИЦ и др. – дейности които могат да подпомогнат местните предприемачи в разработване на собствен бизнес и общината в предлагане на нов туристически продукт.

На територията на общината се намират 178 обекта с археологически културни ценности. Недвижимите културни ценности с висок потенциал за развитие на културен туризъм имат необходимост от специализирани дейности по консервация, реставрация и експониране, и изграждане на обслужваща инфраструктура. Много от тях са изложени на висок риск от необратима загуба, като най-уязвими са археологическите ценности, разположени извън урбанизираните територии и архитектурно-строителни сгради и съоръжения, в тежко физическо състояние, изискващи възстановителни дейности с изключително висок финансов ресурс.

През последните години има значителен ръст на туристите, посещаващи района с цел пешеходен и велотуризм. Главна причина за това увеличение е работата на създаденото през 2017г. Трънско туристическо дружество, което направи десетки нови маршрути за пешеходни и велосипедни разходки. В това направление потенциалът е много голям и има възможност за още по-голям ръст. Намеренията на Трънското туристическо дружество, подкрепени от Община Трън са тази работа да продължи с направата на още маршрути, особено в направление велотуризм. С десетките идеално поддържани и маркирани пешеходни маршрути, към момента община Трън е на едно от челните места в България по уреденост и обща дължина на планинските пътеки, като вече изпреварва по този показател общини с десетилетни традиции в областта на планинския туризъм. С планираните за изграждане нови маршрути до няколко години общината ще бъде на първо място в България по дължина на маркираните пешеходни пътеки и ще бъде една от топ дестинациите за планински туризъм в страната. Община Трън вече е и на картата на велотуризма, благодарение на изградените маршрути, част от ВелоЕрул. Тенденциите в развитието на алтернативните форми на туризма са в посока на все по-разрастващ се велотуризм, който има потенциал да стане по-масов от пешеходния планински туризъм. Именно в това е големият шанс, тъй като община Трън разполага с идеални условия за практикувани на колоездене, било то планинско или шосейно. За целта Община Трън и Трънското туристическо дружество планират изграждането на още 4

планински веломаршрута и обозначаване на някой шосейни трасета. Предвиждат се и ежегодни масови велосъбитията.

Обектите, свързани с нематериалното културно наследство, които могат да бъдат включени в туристически програми и да бъдат обект на интерес са: Трънска строителна школа: гр. Трън е известен с трънските майстори - строители, които са създали възрожденския облик на не един град на Балканския полуостров в рамките на Османската империя през XIX и XX век и със самобитния си език; Местни занаяти, свързани с бита; Местна фолклорна традиция; Музееен комплекс „Бусинска керамика“ в с. Бусинци; Музей на „Българското кисело мляко“ в с. Студен извор. Обектите на културното наследство са свързани чрез културни маршрути, отразени в схемата на зелената система, отдиха и туризма на ОУП на Община Трън.

В Общинския план за развитие на Община Трън за периода 2014-2020 бе определен приоритет за развитието на туризма: Приоритет 3 към Стратегическа цел 2 – Съвременна роля на туризма в контекста на ролята му като основен структуроопределящ компонент на местната икономика и предложени конкретни инвестиционни проекти. В тази връзка за предвидените инвестиционни проекти не бе намерено финансиране за изграждане на трансграничния арт център, чиято идея бе да се организират на територията на гр. Трън музейни експозиции и изложбени зали, ателиета за занаяти и др. със средства от ПРСР на територията на природната забележителност „Ждрелото“ с. Ломница бе изграден и работи Туристически информационен център, където туристите получават нужната им информация.

Съществен фактор за развитието на туризма в Община Трън е наличието на ГКПП Стрезимировци. В последните години се забелязва тенденция към обединяване на посещенията на туристически обекти в Трън и околностите с посещения на Власинско езеро, което е един от добре уредените с леглова база и места за хранене обекти на съседната Община Сурдулица, РСърбия.

1.2. Заетост в туристическия сектор

За заетост в туристическия сектор на Община Трън няма достатъчно квалифициран и обучен персонал. Работещите в тази сфера са или собственици на заведенията, или нает персонал без подходящо образование и квалификация. Сезонност на заетостта няма. По данни от Община Трън зетите в сферата са 62 към 01.09.2020 г.

1.3. Места за настаняване:

Определящи за инфраструктурата за развитието на туризъм са местата за настаняване. Общата констатация е, че на територията на общината местата за настаняване са по-малко от необходимите за развиване на по-мощна туристическа дейност. Недостигът се забелязва в моменти на провеждане на ежегодни празници и фестивали, при необходимост от организиране на по-мощни спортни събития, или научно-практически конференции, обучения и др. Наличната база спортни съоръжения и зали за провеждане на събития не могат да бъдат използвани пълноценно поради невъзможност да се осигури настаняване на по-големи групи, както изпълнители, почитатели, така и туристи. Наличната база е подходяща предимно за кратковременен престой, предимно уикенди, няма база, която да предоставя по-продължителен отдих.

На територията на Община Трън през 2019 г. са регистрирани 6 места за настаняване, от които не работи 1, поради уреждане на собствеността. Легловата база на регистрираните места общо е 85. Потенциал за настаняване има чрез отдаване под наем на хижите общинска собственост, чрез къщи за гости. В процес на подготовка е изграждането на голям комплекс от къщи за отдих на брега на язовира в с. Ярловци. Съществуват много подходящи сгради/вили частна собственост в населените места на общината с туристически атракции, които към момента се ползват за собствени нужди, но не са заети целогодишно. При подходяща нормативна база – облекчен режим на регистрация, с подкрепата на малки инвестиционни проекти, биха се превърнали в места за настаняване за селски, приключенски, ловен, риболовен, изследователски туризъм. Потенциал е и създаване на туристическа мрежа от частни къщи за настаняване с цел удовлетворяване потребностите на по-големи групи туристи. Не са

регистрирани към момента и не предоставят места за настаняване комплекса в с.Горочевци, къща за гости в с.Зелениград, мотела в с.Слишовци, който е в процес на ремонт и реконструкция, комплекса в с. Ярловци. В изброените заведения има потенциал за още 95-100 места за настаняване.

Наличната леглова база се използва неефективно. Поради липса на адекватна статистическа информация е невъзможно определянето на точна средна годишна заетост за последните години. Друг проблем на туристическото предлагане е липсата на съпътстващи атракции, които биха привлекли туристите да останат в града. В хотела, вилите и къщите за гости се предлага единствено ношувка, рядко храна и никакви допълнителни туристически услуги.

Хотел „Ерма” в гр. Трън е с най-голяма леглова база. Разположението на хотела е в центъра на гр. Трън. Хотела разполага с 29 помещения /4 студия, 4 фамилни стаи със спалня и едно редовно единично легло, 4 двойни стаи с единични легла, 17 двойни стаи със спалня/, основен ресторант с разнообразно меню; лоби бар; отопляем вътрешен басейн с минералната вода от с.Банкя; джакузи; парна баня; сауна; SPA център; мултифункционална конферентна зала; паркинг, почистване, гладене, безжичен интернет в общите части на хотела, бизнес услуги като факс и копир, събуждане по телефона, възможност за заплащане с кредитни карти. Всички помещения са оборудвани с баня с вана, сешоар и паник бутон, телефон, сателитна телевизия, високоскоростен кабелен интернет, пожарни датчици. В момента поради епидемичната ситуация базата не се използва.

1.4. Места за хранене и развлечения

Заведенията за хранене и питейните заведения са силно ограничени на територията на община Трън и са с малък капацитет. На територията на Община Трън през 2019 г. са регистрирани 18 места за хранене и развлечения, като с прекратяване на регистрацията е 1. Две места са в процес на регистрация. Информация за капацитета им може да се получи от НТР.

Част от местата за хранене са комбинирани с хранителни магазини и нямат самостоятелна регистрация.

През последните две години се забелязва раздвижване в този сектор – има новооткрити няколко места за хранене и къщи за гости: „Стаи за гости Шейтанови“ в село Вrabча; къща за гости „Чародейка“ в село Ездимирци; „Трънската къща“ в град Трън, „Еко бунгала“ в Банкя. Отворени са и няколко нови заведения - „Рибарника“ в село Петачинци; заведението в село Стрезимировци; заведението в село Банкя. Предстои да бъдат отворени още няколко хотела и къщи за гости на различни места в общината.

1.5. Туристически ресурс: Културно наследство, забележителности и туристически атракции и туристически маршрути

Ждрелото на р.Ерма: Обявен за национална природна забележителност през 60-те години на 20 век, обекта продължава и днес да е един от 100 национални туристически обекти, и продължава да е притегателен център, както за туристите, така и за развитието на малък местен бизнес. Община Трън е положила усилия чрез проекти и собствено финансиране да предостави добри условия за отдых в изградения парк. Работи Туристически информационен център, където се намира печат за обекта и може да се получи информация и за другите обекти в общината. Има обособен паркинг както за леки автомобили, така и за автобуси.

Ябланишкото ждрело: Ябланишкото ждрело се е образувало при преминаването на река Ябланица между планините Гребен и Ездимирска. Реката е издълбала величествен пролом с дължина около 2 км. По протежение на ждрелото има десетки водоскоци и водопади, красиви форми, изваяни от водата в скалите, а най-атрактивното място е Зелени вир, където малък водопад се спуска в дълбок вир. До ждрелото има изградена екопътека, която е част от трънската екопътека, която се нуждае от основен ремонт. Пътеката започва от село Банкя и е с продължителност от около 3 км. В началото на пътеката има заведение и места за спане.

Трънската екопътека: Една от първите специализирани екотуристически инфраструктури в България, създадена като модел за устойчиво местно развитие чрез развитие на екотуризм,

част от националната мрежа “Български екопътеки”, иницирана от Българската асоциация за селски и екологичен туризъм. Изграждането на Трънската екопътека стартира през 1996 г. (I етап), доразвит в мащабен инфраструктурен проект на община Трън и БАСЕТ, реализиран през 2002 г. (II етап) с финансиране по програма ФАР. Понастоящем Трънската екопътека обхваща най-атраktivните участъци от ждрелата на реките Ерма и Ябланица, както и други природни красоти и представлява система от кръгови маршрути с различна продължителност и степен на трудност, предлагаща възможност за наблюдение на забележително ландшафтно разнообразие в нископланинския височинен пояс (600 - 1000 м), в т.ч. уникални карстово-ерозионни форми на релефа (ждрела, скални прагове, водопади, еворзионни котли, карстови извори, въртопи, ували и др.) и богато биоразнообразие (вековни дървета, редки, застрашени и защитени видове растения от Червената книга на България, Европейския списък на редките, застрашени и ендемични растения и Списъка на световно застрашените видове растения и животни). Чрез проект по ТГС България Сърбия през 2013 година е допълнена с изграждане на парк за отдих. Маршрутът е 13,6 км. и на него са разположени съоръжения, информационно табели и павилиони. С времето мостовите съоръжения и стълби се износиха и Община Трън планира реконструкцията им, но поради сложността на обектите не бе намерен изпълнител. На територията на парка за отдих в м.Ждрелото през 2014 г. по проект м.313 на ПРСР 2007-2013 г. бе изграден и функционира туристически информационен център, който е началото на веломаршрут от Ждрело на р.Ерма през с.Богоина и гр.Трън. По проекта бе изработена маркетингова стратегия за развитието на туризма.

Водопад в с.Врабча: Малката Врабчанска река е издълбала живописен пролом във варовиковите скали край с. Врабча. Идвайки от селото, водата се спуска от повече от 4 м. височина и образува красив водопад - Врабчански водопад. Продължавайки пътя си, в близост до него водата е прокопала дваисет метров скален тунел. От дясната страна в скалата има карстов минерален извор, с хубава и годна за пиене вода. Непосредствено под надвисналите скали е устроен прекрасен кът за пикник – с дървени маси и пейки, огнища. Врабчанските скали представляват интерес и са удобни за скално катерене. Разработени са трасета за спортно катерене и в уиендите може да се наблюдават тренировки и демонстрационни изкачвания. Пътеката, отвеждаща до с. Банкя, преминава през много разнообразен ландшафт - гора, мочурище, планински ливади, което предопределя голямо биоразнообразие. Мястото е предпочитано за семейни излети през уикенда.

Връх „Драговски камик“: Наричан още „Трънският Матерхорн“, връхът впечатлява с пирамидалната си форма. Висок е 1118 м и е част от Гребен планина. През последните години Драговски камик се наложи като най-посещаваният връх в община Трън. Благодарение на изградените от Трънското туристическо дружество 3 пътеки към върха, вече всяка седмица стотици планинари от цяла България изкачват върха и се наслаждават на невероятните гледки от него.

Връх “Руй“: Руй е един от най-впечатляващите върхове в Краището. Висок е 1706 м, разположен на границата със Сърбия. Доскоро бе най-посещаваният връх в района и въпреки че туристопотока към него непрекъснато се увеличава, вече отстъпва първото място на Драговски камик.

Скален параклис „Св. Петка“: Параклиът се намира в малка пещера в скалата над гробищната църква “Св. Петка” в кв. Баринци, на 1,5 км западно от центъра на гр. Трън. Скалната църква е обявена за археологически паметник на културата. Тя функционира като религиозен център от времето на Втората Българска държава до наши дни и е тясно свързана с легендата за покровителката на Трън и Трънско – св. Петка Българска. Днес в скалната църква могат да се видят “стъпките” на светицата, бягаща от гонещата я потеря, както и вкаменената от чуждо посегателство пита. За стичащата се от скалата вода се вярва, че са сълзите на светицата. Тази вода се събира в глинени панички и се предоставя на поклонниците за здраве. Мястото е притегателен център за хора, търсещи изцеление. От 2017 г. се забелязва рязко увеличаване на потока туристи, обекта е посещаван както от български поклонници,

така и от чужденци, вярващи в лечебните сили на обекта и помощта на Св.Петка. Всеки желаещ за посети параклиса може да го направи по всяко време, като в допълнение може да чуе легендата за светицата и това свещено за трънчани място. Условието за тази туристическа услуга е туристите да спрат на паркинга, да влязат, да запалят свещ и да се помолят за здраве. Общината е изградила стълби и парапети, за да направи мястото достъпно, до кръста на хълма, където всеки посетител може да се качи и да се полюбува на гр.Трън от високо.

Манастир „Св. Архангел Михаил”: Манастирът се намира на около 2 км. северозападно от гр. Трън, на северните склонове на Руй планина, на левия бряг на река Ерма в непосредствена близост до Трънското ждрело. Той е оригинален, изключително рядък представител на средновековната култова архитектура в България и е обявен за археологически и художествен паметник на културата с национално значение. Манастирът води началото си от края на XIV век. Особена забележителност на манастира е светият престол в средата на олтарната абсида - античен жертвен камък. Камъкът е пренесен от местност “Престол”. Върху камъка днес все още се чете латински надпис, който в превод гласи: "На божеството Касибоно постави дар за здравето си. Марк Антониус Филисимус". До наши дни е запазена само манастирската църква, представляваща архитектурен аналог на храма от Погановския манастир на територията на днешна Сърбия и един от трите известни в национален мащаб от т.нар. агонски тип (“Св. Николай” при Пещерския манастир и “Преображение Господне” при Преображенския манастир). Църквата е еднокорабна триконхална кръстокуполна сграда със забележителен нетрадиционен барабан на големия купол. Стените на храма са били изцяло изписани. Днес могат да се видят само частично запазени фрагменти от стенописи от късното Средновековие (XIV - XVI в.) и ранното Възраждане (XVII - XVIII в.). През Възраждането тук е съществувало килийно училище. Манастирът е свързан с национално-освободителните борби на българския народ в Трънския край - в него е основан трънският революционен комитет. Църквата е възстановена до автентичен вид по проект мярка 7.6 на ПРСР 2014-2020 г. Предвижда се възстановяване на магерницата към манастира. Мястото, на което е разположен е направено достъпно за пешеходци с доброволен труд на хора от общността, подкрепени от неправителствени организации и общината. Привлекателно за посетители мястото има вода извираща от буковата гора и удобни места за пикник.

Музейна сбирка „Бусинска керамика”, с. Бусинци: Село Бусинци е един от най-значимите стари центрове на традиционното грънчарство в България и люлка на известната Бусинска керамична школа, чиито корени се губят далеч в Средновековието и Античността. През Възраждането занаятът се превръща в основен поминък за селото, достигайки истински разцвет в края на XVIII и особено през XIX в. (над 300 работилници), когато се развива цяла индустрия и започват да се роят множество “дъщерни” центрове (Самоков, Берковица, Разлог, Неврокоп) и др. Музейната сбирка “Бусинска керамика” е изградена през периода 1978-83 г., за да съхрани и популяризира богатото културно наследство на Бусинци. Създадена като оригинален етнографски комплекс с музей и творческа база за художници-приложници, той включва етнографска експозиция, демонстрационно керамично ателие, реставрирана традиционна къща с автентична грънчарска работилница и хотелска част. Етнографската експозиция е разположена в 2 зали, където могат да се видят над 200 оригинални експоната традиционна бусинска керамика от стари майстори, както и модерна керамика в духа на бусинските традиции от съвременни художници-приложници. Реставрираната къща представя автентична бусинска грънчарска работилница с мазе за отлежаване на глината, грънчарско колело, стара пещ на дърва и камък за мелене на глеч. В керамичното ателие на музея, може да се демонстрира традиционното точене на грънчарско колело като туристическа атракция. Към момента това представяне е прекратено, защото в селото вече няма майстори. Музейната сбирка е част от дейността на Общински исторически музей гр.Трън.

Музейна сбирка на киселото мляко, с. Студен извор: Музейната сбирка се намира на около 7 км от гр. Трън. Музеят е създаден и посветен на Д-р Стамен Григоров – световно известния български учен, който е роден в трънското с. Студен извор. През 1905 г. все още като студент

и асистент на известния швейцарски микробиолог проф. Масол той успява да открие и изясни причинителя за подквасването на българското кисело мляко. Откритието е посрещнато с огромен интерес от тогавашния научен свят и в знак на уважение към младия български учен и неговата родина, бактерията е наречена "Lactobacillus bulgaricus". Музеят се намира в непосредствена близост до родната къща на Д-р Ст. Григоров. Посетителите имат възможност да опознаят природните и културни особености на региона, бита на местното население, да научат за делото и живота на д-р Стамен Григоров, да се запознаят с историята на киселото мляко от домашното заквасване до съвременните модерни технологии и европейски стандарти за производството му, със значението на киселото мляко в хранителния режим на човека и неговите пробиотични свойства – ролята му в профилактиката и лечението при различни болести, антитуморния му ефект и т.н. Към музея съществува библиотека с публикации по темата за българското кисело мляко и "Lactobacillus bulgaricus"; предоставят се информационни материали. Възможности за демонстрация на старата технология на заквасване и дегустация на оригинално домашно трънско кисело мляко в рукатка, така както го приготвя местното население и както го е занесъл в Пастъровия институт в Париж д-р Стамен Григоров към момента няма. Направен е работен проект и се търси дофинансиране на събраните средства от дарения от Фондация Д-р "Стамен Григоров" за изграждане на зала и демонстрационен център.

Празници и фестивали:

След създаване на музейната сбирка, посветена на Д-р Стамен Григоров – откривател на бактерията "Lactobacillus bulgaricus" в с. Студен извор, стартира и провеждане на Празник на киселото мляко – традиционно в края на м. юни. От създаването до момента са проведени 10 издания на празника. Независимо, че е тематичен и цели популяризиране делото на Д-р Стамен Григоров и подкрепа на местните млекопроизводители и млекопреработватели, празника се превърна в привлекателна атракция за туризъм. На последното издание бе отбелязано рязко покачване на интереса на туроператорите и участие в празника като част от планираната туристическа обиколка. Празника е и международен – с традиционното присъствие на продукти от трансграничния регион България – Сърбия, и традиционното участие на японска делегация. Организира се от Община Трън, Фондация „Д-р Стамен Григоров“, Ел Би Булгарикум ЕАД, Асоциацията на млекопреработвателите в България и др.

„С песните на Гюрга Пинджурова“ е възроден в исторически план празник и посветен на друга бележита личност от Трънския край – народната певица Гюрга Пинджурова. Празника е ежегоден и бе възстановен като отбелязване на 120 годишнина на певицата. В него участват певчески колективи и ансамбли от цялата страна. Провежда се в началото на м. май.

Ежегодно събитие е провеждането на Националния фестивал на клубовете за български народни танци „От Трън по убаво нема“. Организатори са Община Трън, Клуб "Бодифолк"-София и НЧ „Гюрга Пинджурова – 1895“ гр. Трън. Провежда се в началото на м. юни и събира над 500 участници от различни танцови формации от България. Началото е поставено като част от Празника на Трън - Петковден през 2010 г., но следващите издания са преместени през м. юни, като част от традицията е засаждане на дръвчета от участниците в специално отредено място. Организирант се състезания и викторини, които запознават участниците със забележителностите и историята на Трънския край. Фестивала привлича и многобройни туристи, дошли както да се насладят на танцовите умения на участниците, така и да поиграят на общото хоро.

Празници в Културния календар на общината, които предизвикват интерес в туристите, в жителите и гостите от съседните общини са Великден, който се отбелязва с празнични концерти, Празника на град Трън – Петковден, в последните години нова атракция на града е Запалването на коледните светлини.

Спортния календар на община Трън също привлича туристи, събитията планирани в него също представляват интерес за туристическата програма в общината. Спортният и Културният

календар на общината са ежегодни и стават достъпни чрез публикуване в сайта на Община Трън

Туристически маршрути:

Маршрут 1: /Трънска екопътека/ с. Банкя - м. Зелени вир – Ябланишкото Ждрело - вр. Китка – Ждрелото на р. Ерма – мах. Богоина - с. Банкя

Характеристика: Изключителна възможност да се докоснете в буквален смисъл до водопад, воден праг или вековно дърво. Трасето редува по-равни и спокойни крайречни участъци със стръмни и предизвикателни изкачвания. На съществуваща естакадата от дървени мостове, стълби и стотици стъпала предназначението е да повиши адреналина на посетителите и не е препоръчвана за посещение от хора със здравословни проблеми и трудна подвижност. Част от участъците са по достъпни и могат да компенсират скъсяването на маршрута чрез места за наблюдение. Може да се видят уникалните скални феномени, изваяни от двете реки - Ерма и Ябланица. Уникално е съчетанието вода-скала-растителност, като често само на няколко квадратни метра се срещат десетки дървесни, храстови и тревни видове, част от които защитени. Продължителност: 8 часа преход (с транспорт до с. Банкя). Допълнителни опции са: пикник сред природата; атракционен риболов; плаж и къпане в минерален плувен басейн в село Банкя; фотосафари. Възможни са по-кратки маршрути по екопътеката, напр.: с. Банкя - м. Зелени вир - Ждрелото на р. Ябланица - с. Банкя (3 часа); с. Банкя - м. Зелени вир - Ждрелото на р. Ябланица - вр. Китка - Ждрелото на р. Ерма (5 часа); с. Банкя - Богойна махала - Ждрелото на р. Ерма (4 часа). В с. Богоина и с. Банкя работят сезонно заведения за хранене.

Маршрут 2: Ждрелото на р. Ерма – мах. Богоина – панорамна площадка Църквището – ждрелото на р. Ерма

Характеристика: Този маршрут се застъпва частично с маршрут 1 до частта му до мах. Богоина. От Богоина маршрутът преминава през мост в края на махалата и поема нагоре към панорамна скала с невероятна гледка към ждрелото на р. Ерма. След скалата, пътеката продължава през гората към панорамната площадка Църквището, след което по тясна пътека слиза към Туристическия информационен център. Продължителност: 2 часа.

Маршрут 3: мах. Драговци (с. Филиповци) - вр. Драговски камък – вр. Стакьов камик - с. Вrabча – м. Вrabчански водопад - с. Банкя

Характеристика: Достъпен маршрут с отделни по-стръмни участъци. По пътя могат да се видят изключително красиви природни гледки – цветни планински поляни, величествени скали и впечатляващи скални образувания, няколко водопада, пещера, интересен растителен и животински свят. Минава се покрай църквичката в мах. Драговци и останки от тракийска крепост. Продължителност: 5 часа преход (с транспорт до мах. Драговци и от с. Банкя). Допълнителни опции: възможност за барбекю край Вrabчански водопад; фотосафари; спортно скално катерене на Вrabчански водопад; плаж и къпане в минерален плувен басейн в село Трънска Банкя. Част от маршрута е /да се замени с Маршрутът е изграден и маркиран от Трънското туристическо дружество.

Маршрут 4: с. Зелениград – Шили камик– вр. Руй – с. Забел – с. Зелениград

Характеристика: Маршрут за по-подготвените туристи в средния и високопланинския пояс. Началото му е от центъра на с. Зелениград. Маршрутът преминава през връх Шили камик, пещера Царева църква и древно светилище. Следва много стръмно изкачване към връх Руй, а връщането е по черен път, слизащ към с. Забел. Вр. Руй е 13-ти по височина сред българските планински първенци и предлага невероятни гледки във всички посоки, включително и такива към вътрешността на Р. Сърбия. Продължителност: 7 ч., разстояние 17 км.

Маршрут 5: Ерулски манастир – Големи връх

Началото на пътеката е паркинга при манастира. Оттам по добре изразен черен път се продължава в южна посока. В продължение на 3 км пътеката следва горски черен път, след което се отделя и през букова гора достига до Големи връх, където се свързва със съществуващата пътека идваща от Горочевци. Разстоянието от Ерулски манастир до върха е

3.5 км. Пътеката е маркирана от Трънското туристическо дружество. Има и светлоотразителна маркировка, подходяща за нощни преходи. Продължителност: 1,30 ч, разстояние 3,5 км.

Маршрут 6: Горочевци – Големи връх

Начало на пътеката е разклона за махала Ракитов дол. Пътеката следва черни пътища и пътеки и след 6.5 км достига до Големи връх. Маркирана е от Трънското туристическо дружество през 2017 г. Продължителност: 2 ч., разстояние: 6,5 км.

Маршрут 7: Лялинци – връх Любаш

Пътеката започва на метри от моста над реката в края на селото. Преминава край каптажа на селото, след което влиза в гората. След около километър маршрутът поема нагоре по северното ребро на планината и се движи около 1 км по него. Продължителност: 1,30 ч., разстояние 2 км.

Маршрут 8: Лялинци – връх Стража

Пътеката започва от селото в района на църквата „Св. Никола“. След преминаване по една от улиците на селото се излиза на ясно изразеното ребро, водещо към върха. Теренът е скалист и изисква внимание при преминаването му. Продължителност: 1,3 ч, разстояние 2,7 км.

Маршрут 9: Ездимирци – Големи връх

Маршрутът започва от центъра на селото и продължава по черен път към параклис „Св. Илия“ в покрайнините на Ездимирци. От параклиса следва стръмно изкачване към най-високата точка на Ездимирската планина – Голем връх /1219 м/. Продължителност: 1,30 ч, разстояние: 2 км.

Маршрут 10: Ломница – хижа Руй – връх Руй

Маршрутът започва от центъра на Ломница и до хижа Руй се движи по черен път. След хижа Руй, пътеката става по-тясна и много по-стръмна. Продължителност 3,30 ч, разстояние: 8 км.

Маршрут 11: Хижа Руй- връх Орловец – връх Руй

Маршрутът започва от хижата, първите метри се движи заедно с пътеката към връх Руй, след което поема надясно и нагоре по стръмния склон към връх Орловец. След върха, пътеката продължава към Орлов кладенец, след което малко под връх Руй се слива с основната пътека. Пътеката е маркирана с жълта маркировка. Направена е през 2020 г. от Трънското туристическо дружество и офроуд организацията в град Трън. Продължителност: 1 час, разстояние 2 км.

Маршрут 12: Насалевци – връх Щърби камик

От църквата „Рождество Богородично“ в края на селото се тръгва към бившата застава в подножието на планината. След заставата се продължава по черен горски път, който се изоставя 0,5 км преди върха. До върха пътеката върви през букова гора. Пътеката е направена и маркирана от Трънското туристическо дружество през 2018 г. Продължителност: 2 ч, разстояние 5 км.

Веломаршрути ВелоЕрул:

Маршрут 101: Глоговица – Ерул – Милкьовци – Велиново – Глоговица

Маршрутът редува черни горски и асфалтови пътища. От село Глоговица поема в южна посока към връх Огледало, като преминава по черен път, намиращ се близо до него. Следва редуване на горски пътища и обширни поляни, преди да излезе на асфалтовия път близо до махала Ковачки падини. Оттук продължава към махала Мучи баба и центъра на село Ерул. Маршрутът оттук до края следва пътя Ерул – Милкьовци – Велиново – Глоговица. Разстояние: 27 км, продължителност: 2 ч.

Маршрут 102: Глоговица – Ерул – Кожинци – Мрамор – Вукан – Радкин чукар – Глоговица

Маршрут 102 също редува черни и асфалтови пътища. От Глоговица до махала Мучи баба 102-ри маршрут се припокрива със 101. След Мучи баба маршрутът продължава към махала Буничавъц, откъдето по черен път се спуска до село Кожинци. Оттук до разклона при Средна могила се движи по асфалтовия път. При средна могила маршрутът преминава река

Вуканщица и продължава към връх Радкин чукар и Глоговица. Разстояние 23 км., продължителност 2 ч.

Маршрут 103: Връх Върпела – Връх Кръстато дърво – път Милкьовци – Велиново

Маршрутът започва от асфалтовия път между Ерулските махали Мучи баба и Ковачки падини. Следва изкачване по черен път към връх Кръстато дърво, който продължава към върховете Црешня и Кръстато дърво. След продължително спускане черния път стига до асфалтовия път между Милкьовци и Велиново. Разстояние: 5 км, продължителност: 1 час.

Планувани нови пешеходни маршрути:

Маршрут 13: Горочевци – връх Мала Куровица – връх Плоча

Маршрутът започва от центъра на село Горочевци и продължава към махала Гършевина. След махалата следва горска пътека, която малко преди връх Мала Куровица преминава в черен път. Оттук, до връх Плоча, се редуват черен път и горска пътека. Продължителност 1.30 ч, разстояние 4 км.

Маршрут 14: Пенкьовци – махала Сулинци – връх Шилъоко

Маршрутът започва от центъра на село Пенкьовци и следва черен път към махалите Терзийска и Сулинци. Малко след махала Сулинци черния път преминава в горска пътека. Продължителност 2 ч, разстояние 5 км.

Маршрут 15: Стрезимировци – връх Голема Рудина

Маршрутът започва от махала, близо до границата със Сърбия. Първоначално се движи по черен път, след което преминава в горска пътека, движеща се близо до граничната бразда. Продължителност: 2 ч., разстояние 4 км.

Маршрут 16: Вrabча – връх Голеш

Маршрутът започва от центъра на село Вrabча. Тръгва по черен път към Йовичина махала, след което поема на запад по стар каменист път. След около 500 м се тръгва на север по стръмен скалист склон. Продължителност 1.30 ч, разстояние 2,4 км

Маршрут 17: Велиново – връх Груйница – връх Стража

Маршрутът започва от асфалтовия път, свързващ селата Велиново и Филиповци, в района на Велиновската крепост. Изкачването до връх Груйница е по много стръмна пътека. След Груйница в продължение на около 2 км се върви по ясно изразеното ребро на Парамунската планина. Продължителност: 2 ч, разстояние 4,2 км.

Маршрут 18: Махала Мучи баба – връх Каменитица

Маршрутът се движи по тясна пътека през букова гора. След няколкостотин метра излиза на черен път, който свършва малко преди върха. Оттам до върха се върви по пътека, преминаваща през букова гора и поляни. Продължителност: 30 мин, разстояние 1 км.

Маршрут 19: Неделково – връх Китка

Маршрутът започва от края на селото и тръгва по черен път в североизточна посока. През по-голямата си част се движи по черни пътища, предлагащи панорамни гледки в западна и северна посока. Продължителност: 2 часа, разстояние 5 км.

Маршрут 20: Милкьовци – връх Копран

Маршрутът започва от асфалтовия път свързващ Милкьовци с Велиново, малко преди първите къщи на селото. Тръгва в южна посока към връх Копран по черен път, който стига чак до върха. Продължителност: 1 ч 20 мин, разстояние 4 км.

Маршрут 21: Костуринци – връх Каменица – връх Златарица

Маршрутът е с начало с. Костуринци. От селото в северозападна посока тръгва черен път. Маршрутът се движи по него до подножието на вр. Каменица, следва изкачване към върха по пътека и отново черен път към първенеца на Лешниковската планина, връх Златарица. Продължителност 1ч 20 мин, разстояние 2,8 км.

Маршрут 22: „През девет планини в десета“

Маршрутът ще преминава през всичките 10 планини, разположение на територията на община Трън и ще бъде кръгов. С разстоянието си от около 140 км ще бъде един от най-дългите и атрактивни маршрути в България. Тъй като е кръгов за начало може да бъде взета всяка една

точка от него. Най-удобно за начало, поради наличие на голям паркинг е Ждрелото на р. Ерма. Маршрутът е следният: Ждрелото на р. Ерма – връх Руй – връх Щърби камик – връх Голема Рудина – с. Стрезимировци – с. Реяновци – връх Огорелица – връх Било – с. Долна Мелна – мах. Жубреновци – мах. Кошарци – връх Голема Куровица – с. Горочевци – Големи връх – Ерулски манастир – връх Каменитица – връх Шилковец – връх Любаш – връх Стража – връх Груйница – Големи връх – Драговска махала – връх Драговски камик – село Вrabча – село Банкя – ждрелото на р. Ерма. Времето за преминаване е около 7 дни, което ще допринесе за повече нощувки и повече приходи за местните хотели и заведения за хранене. Маршрутът преминава в непосредствена близост до повечето от къщите за гости, хижи и заведения за хранене в Община Трън.

Маршрут „Храмова обиколка“:

Пенкьовски манастир – Леворечки манастир – Забелски манастир - Храм „Света Петка“, гр. Трън – Черква „Свети Никола“, гр. Трън, - Манастир „Арахангел Михаил“, с. Ломница – Мисловщички манастир, с. Велиново – Манастир „Света Троица“, с. Ерул.

Планирани нови веломаршрути:

Забел – хижа Руй – Ломница – ждрелото на р. Ерма – Банкя – Трън – Туроковци - Забел

Маршрутът се движи по черен път от площада на с. Забел до хижа Руй и с. Ломница. От Ломница до ждрелото на р. Ерма маршрутът следва асфалтовия път, а до Банкя отново се движи по черен път. От Банкя отново по асфалт, а след това по черен път, минаващ край местността Китка маршрутът влиза в град Трън. От края на града по черни пътища маршрутът затваря кръга в с. Забел.

Долна Мелна – Шипковица – връх Било –Къшле –Долна Мелна

Маршрутът започва от центъра на село Долна Мелна. Първите 5 км се движи по асфалтовия път към с. Шипковица. Малко преди Шипковица поема по черен път към връх Било. От Било по черен път, движейќ се успоредно с граничната бразда маршрутът се спуска към с. Къшле. От Къшле отново по черен път се затваря кръга до Долна Мелна. Продължителност 3 ч., разстояние 25 км

Лева река – махала Кошарци – връх Буйна чука – връх Грандова могила – Докьовци – Лева река

Маршрутът започва от центъра на село Лева река и продължава по асфалтовия път към село Долна Мелна до махала Кошарци. Малко след махалата поема в южна посока по черен път, движейќ се в продължение на няколко км по билото на Пенкьовската планина. Малко след връх Грандова могила маршрутът завива в източна посока и се спуска в село Докьовци, откъдето по асфалтовия път затваря кръга до село Лева река. Продължителност: 2,30 ч., разстояние 17 км.

Ерулски манастир – Големи връх – връх Чукле – Путни дел – параклис „Св. Богородица“ – село Мрамор

Маршрутът започва от Ерулския манастир по черен път, водещ към подножието на Големи връх. От Големи връх следва маркираната пешеходна пътека към Горочевци до района на връх Чукле, където продължава на север по черен път, достигащ до местността Путни дел. От Путни дел маршрутът се движи по асфалтовия път около 1 км, след което се отклонява по черен път, водещ до параклис „Св. Богородица“, а след него до село Мрамор продължава по асфалтовия път.

Маршрут „Евровело 13“

Община Трън е част от трасето по проект за изграждане на европейски веломаршрут „Пътят на желязната завеса“ – Евровело 13, който минава през 20 различни страни, 14 от които в ЕС. Влизайќи в България, той да използва пограничните асфалтови пътища на Краището през мозайка от планини, котловини и долини. Общата дължина на маршрутът на територията на Община Трън е 48 км.

IV ИЗВОДИ

1.1. Благоприятно местоположение

Община Трън е в близост до столицата, възможност за осъществяване на трайни трансгранични партньорства, поради непосредствената близост на общината основно с Република Сърбия и ГКПП на територията и.

1.2. Богатство на природни ресурси и културно-исторически паметници.

Използването им за целите на туризма, в община Трън е крайно неефективно. Липсва поддръжка на съоръженията, както и тяхното осъвременяване

1.3. Ниски цени на предлаганите туристически продукти и услуги в целия регион.

Положителна конкурентна черта, но само и единствено при високо качество на предлаганата продуктова гама. В противен случай, може да се наблюдава идентифициране на района с имиджа на евтина дестинация.

1.4. Транспортна инфраструктура

Транспортната инфраструктура в по-голямата си част е в лошо състояние, включително и държавните пътища, осъществяващи международни връзки.

1.5. Недостатъчна материална база – места за настаняване, места за хранене и развлечения

Основна пречка за оптималното развитие на туризма в община Трън е недостатъчна материална база - места за настаняване и заведения за хранене и развлечения, ограничаваща туристопотока. Броят на заведенията за хранене в община Трън е крайно недостатъчен, а качеството на предлаганите услуги изключително незадоволително.

1.6. Липсва предлагане на периферни допълнителни услуги

Въпреки огромния неоползотворен потенциал от гледна точка на природни ресурси за развитие на планински, селски, еко, приключенски, спортен и друг туризъм, липсва или е крайно недостатъчно е предлагането на услуги.

1.7. Екологично чист район

За опазване на околната среда е необходимо да се предприемат допълнителни мерки, но в цялост територията на общината е съхранена от големи замърсители. Повечето туристи търсят райони с екологично чиста и запазена, недокосната от човешка ръка природа.

1.8. Липса на квалифицирани и опитни кадри

Високата безработица и липсата на квалифицирани кадри са сериозна пречка за развитието на туризма, както и за предлагането на краен качествен туристически продукт. Сериозен проблем в тази посока се оказва и засилващата се емиграция на младото население към страните от Западна Европа и по-големите градове в България, както и прогресивното обедняване на населението.

Основният извод е, че с наличните ресурси от туристически обекти, забележителности, културно-историческо наследство, с активната дейност на създаденото на територията на общината Трънско туристическо дружество, подкрепата на други неправителствени организации, работещи на територията на общината, независимо от негативните демографски тенденции, Община Трън има съществени предпоставки за развитието на туризма като структуро определящ компонент на местната икономика. Направеният извод е следствие от анализа на условията в общината, но отразява природните характеристики и актуалното състояние на икономическо развитие на общината. Взети са предвид фактори, свързани с условията и за международен туризъм и влиянието им върху туристическия поток.

V. SWOT АНАЛИЗ

Обективният и задълбочен анализ на туризма в региона на община Трън изисква работа с разнообразни източници на информация, създаване на надеждна база данни за предлагането, наблюдения на търсенето, ефективността на туристическия бизнес и влиянията, които той оказва върху средата - природна, социална и икономическа. На базата на анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите за туристическото развитие в региона (SWOT-анализ), са маркирани основните проблеми, пред които е изправено устойчивото туристическо развитие. Проблемите са сходни с проблемите в голяма част от регионите на страната със сходни природни и антропогенни туристически ресурси и традиции в областта на туристическото развитие.

Таблица № 6 SWOT анализ

<i>Силни страни</i>	<i>Слаби страни</i>
• Благоприятни географски характеристики • Диференциране на различните видове туризъм; • Добре развита пътна мрежа; • Богато природно и културно наследство като база за създаване на специфични местни и регионални туристически продукти; • Развитие на алтернативен туризъм; • Наличие на защитени територии; • Конкурентни цени; • Привлекателна природа; • Богато културно и историческо наследство; • Екологично чист район; • Разнообразие на туристически ресурси; • Съхранени традиции и специфичен фолклор; • Създадени добри контакти и добри съседски отношения със сръбски общини, предпоставки за развитие на трансгранично сътрудничество.	• Неблагоприятни демографски тенденции; • Слабо развит икономически район; • Ограничен достъп до услуги и възможности за трудова реализация на населението в малките населени места; • Стара водоснабдителна мрежа, с чести аварии • Крайно недостатъчна като количество и качество инфраструктура /места за настаняване, заведения за хранене, развлекателни обекти/; • Недостатъчна база за провеждане на конферентни събития; • Слабо използване на наличните ресурси за развитието на туризма; • Недостатъчно инвестиции - както от България, така и чуждестранни; • Висока безработица с голям брой дългосрочно безработни; • Недостатъчно опитен и квалифициран персонал; • Липса на регистрирани местни туристически агенции и туроператори; • Липса на предприемачество в местното население за развитие на по-масов туризъм; • Липса на допълнителни периферни на туризма услуги; • Влошена възрастова структура на населението. • Недостатъчна ангажираност на населението; • Слаб туристически маркетинг.
<i>Възможности</i>	<i>Заплахи</i>
• Голям туристически потенциал; • Подходящ район за инвестиране; • Разнообразяване на туристическия продукт чрез по-ефективно използване на потенциала за еко, селски, познавателен, културен и приключенски туризъм, развитие на алтернативни форми на туризъм - конен, трекинг, семинарен, лов и риболов;	• Идентифициране с имиджа на „евтина“ дестинация; • Негативни промени в законовата рамка; • Замразяване на инвестициите; • Безводието; • Браконьерство; • Запазване на демографската тенденция към

• Разширяване спектъра на туристическото предлагане; • Обучение и преквалификация на заетите в туризма, включително и бизнес обучение и повишаване качеството на обслужване; • Създаване на специфични продукти на местния туризъм; • Установяване на отношения с туроператори; • Международно популяризиране на региона с цел привличане на чуждестранен туристопоток; • Стимулиране развитието на местната икономика; • Съхраняване на природното и културно-историческото богатство; • Обновление и развитие на туристическата база и инфраструктура; • Възстановяване на традиционни културни инициативи; • Увеличаване на трансграничните дейности с Република Сърбия; повишени възможности за трансграничен културен обмен; обмяна на опит в сферата на туризма; • Развитие на политиката и стимули за демографско стабилизиране; • Развитие на междуобщинското и между регионалното сътрудничество; • Използване на средства от ЕС; • Засилен интерес на инвеститори; • Развитие на информационното общество, технологичния трансфер и иновациите; • Интегриране на местни туристически продукти в регионалния пазар.	увеличение на застаряващото население; • Увеличаване на емиграцията на младите хора; • Амортизация и морално остаряла инфраструктура и материално-техническа база на културните институции, поради липса на средства за поддръжка; • Продължаващо неблагоприятно демографско развитие, застаряване на населението и обезлюдяване на някои села; • Засилване на конкуренцията в региона и общия пазар на ЕС; • Недостатъчно изграден капацитет на публичния и частния сектор и ниска степен на усвояване на ресурсите за регионално и местно развитие по линия на Европейските фондове; • Природни и технологични рискове.

Препоръки от SWOT анализа:

✓ Необходимо е по-голяма заинтересованост и ангажираност на институциите за увеличаване на местните и чужди инвестиции в общината. За да се увеличат чуждите инвестиции е желателно туристическите организации на местно и национално ниво да съумеят да се възползват от програмите на Европейския съюз за финансиране развитието на различните видове туризъм.

✓ Необходимо е сериозно разнообразяване на предлагания туристически продукт чрез по-оптимално и ефективно оползотворяване на потенциала на региона за развитието на различни видове туризъм.

✓ Необходимо е използването на иновативни маркетингови подходи за популяризиране на региона на местния и международен туристически пазар.

✓ Задължително е да се разшири дейността на съществуващия туристически информационен център с цел запознаване на туристите с историята на обектите, интересни факти и т.н. Задължително е също така поставянето на указателни и информационни табели до обектите на основните европейски езици. Необходимо е информационни центрове да има в близост до основните обекти – Скален параклис „Св.Петка“, да се изгради демонстрационния център в с.Студен Извор, за които има проектна готовност.

✓ Задължително реновиране на транспортната мрежа, подмяна да настилката, поставяне на указателни табели и поддържане на съответната инфраструктура в отлично състояние.

✓ За да е конкурентен регионът от туристическа гледна точка, е необходимо уеднаквяване на стандартите в сектора с международните и по-конкретно с тези на Европейския съюз.

VI. ВИЗИЯ, МИСИЯ, ПОЗИЦИОНИРАНЕ, СТРУКТУРИРАНЕ НА ПРЕЖИВЯВАНИЯТА И ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРОДУКТИ:

Община Трън е територия, която със своите обективни природни дадености, специфичните си географски характеристики, културното и историческото наследство привлича туристически интерес. Община Трън, като отговорен орган на местното самоуправление, се стреми към търсене на нови подходи, които качествено и количествено да подобрят процесите на планиране и прогнозиране във всички области на нейното развитие. Чрез тази програма, общината цели развитие като атрактивна туристическа дестинация с много добри условия за туризъм и предлагане на нови туристически продукти.

1.1. МИСИЯ

Постигане на високи резултати в областта на развитие на туризма на територията на община Трън чрез създаване и развитие на функциониращ модел и участие на всички заинтересовани страни с акцент върху поддържането на чиста природа и свеж въздух.

Популяризиране на община Трън в национален и международен план като атрактивна туристическа дестинация с висока репутация и утвърден имидж чрез целенасочени действия в областта на концептуализирането и реализирането на туристически продукти.

1.2. ВИЗИЯ

Постигане на устойчиво социално-икономическо развитие и конкурентоспособност на община Трън чрез съчетаване на природно богатство, традиции, култура и историческо наследство за превръщането и в нетрадиционна туристическа дестинация със съхранена природна и културно-историческа среда.

1.3. ПОЗИЦИОНИРАНЕ

Стремежът е насочен към превръщането на община Трън в предпочитана туристическа дестинация за алтернативни и нетрадиционни форми на туризъм. Това следва да се постигне, като се съблюдава желанието за съхраняване на местния облик и идентичност и следователно не предполага развитието на Общината като център на традиционен и масов туризъм.

Едно от основните предимства на община Трън е близостта до София от една страна, а от друга страна е достатъчната и отдалеченост. Общината се намира в граничен район с Република Сърбия, което е допълнително предимство за увеличена посещаемост на туристи чужденци. Дестинации с отдалеченост до 1 – 1,5 ч от големите туристически центрове са идеалната дестинации за диференциран и специализиран туризъм. Крайните потребители (целеви групи) могат да се обособят в две големи групи:

А. Българи, които пътуват с цел бизнес, пазаруване (шопинг), посещение на конгреси, семинари, борси, изложения, панаири и други делови прояви, обучение, лечение, посещение на културни прояви и културни обекти, религия и поклонничество, разширяване на познанието, прекарване на свободно време и ваканции, посещение на роднини и приятели.

Б. Чужденци главно за вторични пътувания – море, планина, посещение на София; уикенд пътувания и програми за посещение на градове; обиколни програми на България с ношувки; по празници като - Великден, Коледа, Нова Година; лечение; хазарт; бизнес; ски – ваканция; култура; обучение, участие или посещение на конгреси, конференции, семинари, борси изложения, панаири и други делови прояви, религиозни и поклоннически пътувания, разширяване на познанието.

Община Трън притежава ресурсен потенциал, транспортна достъпност, която позволява на общината за развива специализирани продукти в следните основни направления:

- **Здравен туризъм (СПА, уелнес);**
- **Селски туризъм;**
- **Еко/ природен туризъм;**

- **Културен туризъм**
- **Конгресен туризъм**
- **Спортен, приключенски и хоби туризъм с акценти:**
 - Пешеходни преходи в планината и край природните забележителности
 - Планински велоразходки
 - Шосейни велоразходки
 - Катерене
- **Ловен туризъм**

Насочеността на действията трябва да е в посока позициониране на общината в някои от тези или всички от изброените перспективни за развитие на нейна територия видове туризъм. Предприеманите мерки трябва да се съобразят с потенциала на развитие, размер на инвестициите и тяхната възвращаемост.

1.4. СТРУКТУРИРАНЕ НА ПРЕЖИВЯВАНИЯТА И ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРОДУКТИ

На база на описаните по-горе ресурси, в община Трън съществува потенциал за развитие на следните видове туризъм и туристически продукт:

• Здравен туризъм (СПА, уелнес):

На територията на община Трън се намира с. Банкя, което е известно със минералният извор, чиято вода има лечебен ефект. Минерален извор „Трънска Банкя” се дава на концесия за бутилиране, в момента тече процедура. Минералната вода захранва общински басейн, който е в процедура за предоставяне под наем. Основния дебит на водата се използва за питейни нужди и захранва гр.Трън

На територията на община Трън се намира хотел „Ерма”, който има възможност да предлага следните услуги: Парна баня; Сауна; Джакузи; Басейн с минерална вода, СПА процедури. Към момента тази възможност не се използва пълноценно.

Първоначално Община Трън има възможност да предоставя този вид услуги в ниския ценови клас и така да привлече туристи, които не биха могли да си позволят луксозните условия и високите цени на основните спа дестинации в България.

• Селски туризъм:

Практикуването на селски туризъм може да включва разнообразни дейности като:

- опознаване на фолклора, бита, традициите и религията на местното население;
- практикуване и наблюдение на селскостопански производствени дейности;
- опознаване на местната флора и фауна;
- лов, риболов, езда, походи и др. активности сред природата.

Потенциал за развитието на селски туризъм в община Трън има основно в селата с. Филиповци, с.Бусинци, с. Туроковци, с. Зелениград, с. Ломница, с. Забел, с. Ярловци, с. Горочевци, с. Парамун, с.Врабча, с.Ерул, с.Богоина, с.Банкя, с.Глоговица, с.Велиново, с.Милкьовци, за което допринасят историята и възможността за изучаване на традиционните за региона занаяти, както и възможността за посещение на намиращите се в близост туристически обекти. Въпреки това, не са достатъчни възможностите за развлечение и оползотворяване на наличния потенциал, но при подходящи мерки на политиката на местно ниво има редица възможности за подобряване позицията на общината през следващите години. Необходимо е също реализирането на инвестиции за подобряване на междуселищната инфраструктура, изграждане на атракционни и допълнителни дейности, които да станат възможност за задържане на туристите в рамките на общината – за реализация на леглоденоношия и за повишаване разходването на средства от страна на туристите за допълнителни услуги. Важни инструменти за реализиране на инвестиции е финасиране чрез ПРСР 2014-2020 и в следващия програмен период 2021 г. -2027 г., подходът ВОМР на ПРСР , ОПИК и ОПРЧР.

• Еко/ природен туризъм:

Община Трън е изключително перспективно място за развитието на този вид туристически продукт. Наличието на екопътеки, развитите вече маршрути за преходи, изключително красивата природа обуславят възможността за установяване на дестинация община Трън като предпочитано място за практикуване на еко/ природен туризъм.

• Културен туризъм:

Културно – историческите обекти, които се намират на територията на община Трън и биха представлявали основен интерес за любителите на този вид туризъм са:

- Скален параклис „Света Петка“;
- Манастир „Св. Архангел Михаил“;
- Църквата „Св. Петка“ в с. Пенкьовци;
- Манастир „Св. 40 мъченици“ в с. Лева река;
- Историческия музей гр. Трън със своите музейна сбирка „Бусинска керамика“ в с.

Бусинци и музейната сбирка на киселото мляко в с. Студен извор.

На база горепосочените туристически обекти може да се констатира факта, че културния туризъм в общината се припокрива с т.нар. религиозен туризъм, особено в предвид факта, че на територията на общината присъстват още множество религиозни обекти. Всяко село от общината разполага със своя църква, която би представлявала интерес за любителите на религиозния туризъм. Община Трън остава извън основния фокус на туристическите посещения предвид недостатъчно разработените си от гледна точка на качество и довеждаща инфраструктура културно-исторически паметници.

За развитието на културния туризъм в общината благоприятства и изготвения годишен културен календар с предвидените културни прояви. В центъра на организационните дейности, освен общината, се намира и НЧ „Гюрга Пинджурова – 1895“.

• Конгресен туризъм:

Хотел „Ерма“ в развитието си през последните години се утвърди като място, в което се предоставят условия за развиване на конгресен туризъм. Община Трън може да стане съорганизатор на провеждането на форуми чрез ползване на зали в сградата на НЧ „Гюрга Пинджурова – 1895“, намиращо се в непосредствена близост. Съчетанието от леглова база, места за хранене и подходящи зали е добра предпоставка за провеждане на конгреси, конференции, семинари, обучения и др.

Предоставянето на този вид услуги е както с местно, така и с регионално и международно значение.

• Спортен, приключенски и хоби туризъм:

Община Трън има предпоставки и работи в посока развитие на този вид туризъм като най-съществен е делът на:

- Пешеходни преходи в планината и край природните забележителности
- Планински велоразходки
- Шосейни велоразходки
- Катерене

По скалите на Ждрелото и Врабчанския водопад се катерят професионални алпинисти, които са допълнителна атракция за посетителите на забележителностите. От есента на 2019 г. на Врабчански водопад се провежда спортно катерене. Община Трън може да бъде атрактивно място за планинско колоездене заради комбинацията от удобен терен и уникална природа. Изградено е атрактивно планинско колоездачно трасе, с прилежащи съоръжения, атракции и места за отдих в местността Ждрелото и Богоина. Дължината на трасето е 9000м., стартовата и финална точка е Информационния център. Нивото на трудност на трасето е от лека до средна. Велотрасета, многобройни маршрути на пешеходни преходи на територията на общината са маркирани от Трънското туристическо дружество, като дейността му по създаване на нови продължава.

Благоприятен фактор е годишния спортен календар на общината, където са залегнали масовите туристически прояви.

• **Ловен туризъм:**

Територията на общината е с много сериозен капацитет за развитие на ловен туризъм. Благоприятните климатични и други природни условия позволяват на голям брой диви животни постоянно да обитават пределите на общината. Съставът, състоянието и характерът на растителната покривка, било като хранителна среда, или за защита от неприятели и неблагоприятни климатични условия, обуславят разпределението на отделните видове дивеч върху територията на Трънския край. Така например повечето видове, съставлявайки групата на едрия дивеч (благороден елен, сърна, дива свиня, а в по-далечни времена и мечка), намират необходимите условия за живот в големите горски масиви на Руй, Кървави камък, Вълча поляна, Любаш, Ракитски камък и др. В същото време заекът, яребицата, фазанът, пъдпъдъкът, гургулицата и др. избират за свое местообитание обширните площи на Знеполе, Туроковската, Радовската, Бусинската, Вуканската и Филиповската котловина. В настоящия момент състоянието на дивеча, при наличните природно-климатични условия, като компактна маса е задоволително. Чистите води на язовир "Ярловци", на реките: Ерма, Вуканщица, Долномелнишка и Ломнишка са истински шедевър за риболовците. През 1829 г. се създава Ловно-рибарско дружество "Сокол" гр. Трън. Негов наследник и правоприемник е ловно-рибарско сдружение "Руй". В тази организация сега членуват ловци в 17 дружинки, определени са границите на ловните райони и са създадени максимално добри условия за практикуване на ловния спорт. Традициите в този вид спорт, както и подходящите налични ресурси (климат, природа, дивеч и инфраструктура – настанителни бази) са предпоставки за успешното развитие на този вид туризъм и налагане на община Трън като предпочитано място за осъществяване на ловно – рибарски спорт. За доброто позициониране на този вид туризъм, община Трън следва да идентифицира допълнителни възможности за атракции, като фотосафари, комбинация с други туристически продукти (конна езда, езда на магаре, стрелба с лък и т.н.) и повишаване на стандарта на настаняване. Предвид все по-честите конфликти между ловци и пешеходни туристи, е необходимо да се предприемат мерки за разрешаването им, чрез организиране на срещи с участието на ловните дружини, Трънското туристическо дружество, Югозападното държавно горско стопанство и Община Трън; предварително оповестяване на местата, на които ще се провежда лов, съгласуването им между засегнатите страни; ограничаване на ловните излети на маркираните туристически маршрути.

VII. ЦЕЛИ:

Основна цел:

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В ОБЩИНА ТРЪН

Устойчивото развитие може да се постигне чрез създаване на необходимите условия и баланс между благополучието на туристите и местната общност, потребностите на природната и културната среда, развитието и конкурентоспособността на дестинацията и бизнеса.

Специфични цели:

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 1.

СЪЗДАВАНЕ НА БЛАГОПРИЯТНА ОКОЛНА И БИЗНЕС СРЕДА ЗА РАЗВИТИЕ НА УСТОЙЧИВ ТУРИЗЪМ В ОБЩИНА ТРЪН

Приоритет 1. Усъвършенстване на нормативната рамка и политиките на Община Трън за подобряване на околната и бизнес средата в туристическия сектор

За постигането на този приоритет са предвидени следните мерки:

1.1.1. Развитие на нормативната уредба и политиките на Община Трън в областта на туризъм

1.1.2. Подобряване на качеството на туристическия продукт

1.1.3. Насърчаване на опазването на околната среда, ефективното управление на ресурсите и прилагането на мерки за адаптация към климатичните промени

- 1.1.4. Развитие на инфраструктурата, подобряване на достъпността на дестинацията и подобряване на условията за сигурност и безопасност на туристите в Община Трън
- 1.1.5. Развитие на човешките ресурси в туристическия сектор на Община Трън
- 1.1.6. Насърчаване на инвестициите в туризма и осигуряване на достъп до финансиране
- 1.1.7. Насърчаване на иновациите в туризма
- 1.1.8. Подобряване на информационното осигуряване на дестинацията
- 1.1.9. Създаване на зони с достъп до Wi-Fi интернет

Приоритет 2. Повишаване на ефективността на функциониране и подобряване на взаимодействието между институциите и организациите (държавен, общински и частен сектор), отговорни за развитието на туризма

- 1.2.1. Повишаване на ефективността на функциониране на общинските структури за туризъм
- 1.2.2. Повишаване на ефективността на взаимодействието на регионално, областно и общинско ниво

Приоритет 3. Подобряване на взаимоотношенията на международно ниво

- 1.3.1. Развитие на партньорства със съседни общини и международни организации

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2.

РАЗВИТИЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБЕН ТУРИСТИЧЕСКИ СЕКТОР

Приоритет 1. Повишаване на конкурентоспособността на туристическата индустрия в общината

- 2.1.1. Насърчаване на въвеждането и сертификацията на системи за управление на качеството в сферата на туризма
- 2.1.2. Подобряване на информационната осигуреност на туристическия бизнес
- 2.1.3. Подобряване на индивидуалното фирмено представяне и реклама, включително предоставяне на подкрепа на МСП от общината, за участие в международни събития и изложения

Приоритет 2. Подобряване на сътрудничеството между фирмите в туристическия сектор

- 2.2.1. Насърчаване на партньорствата и сдружаването между фирмите в туристическия сектор

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 3.

УСПЕШНО ПОЗИЦИОНИРАНЕ НА ОБЩИНА ТРЪН НА ТУРИСТИЧЕСКИЯ ПАЗАР

Приоритет 1. Подобряване на маркетинга на Община Трън като туристическа дестинация

- 3.1.1. Разработка на нови и/или усъвършенстване на съществуващи стратегически маркетингови документи
- 3.1.2. Подобряване на функционирането на Туристическия информационен център, включително създаването на нови ТИЦ в най-посещаваните места
- 3.1.3. Провеждане на проучвания за оценка на резултатите от маркетинга на дестинацията

Приоритет 2. Развитие на туристическите продукти за подобряване на преживяването на туристите в Община Трън

- 3.2.1. Развитие на туристическите атракции
- 3.2.2. Усъвършенстване на доминиращите и приоритетните туристически продукти в общината

Приоритет 3. Ценово препозициониране на Община Трън – излизане от зоната на евтина дестинация с цел повишаване приходите и инвестиционните възможности на бизнеса

- 3.3.1. Привличане на платежоспособни групи туристи

Приоритет 4. Подобряване на промотирането на Община Трън като туристическа дестинация

- 3.4.1. Подобряване на представянето на туристическите дестинации на общината пред външни публики
- 3.4.2. Подобряване на представянето на продукта на местния туризъм на български и международни туристически изложения и борси
- 3.4.3. Осъществяване на рекламни-информационни кампании
- 3.4.4. Синхронизиране на комуникационните и рекламните дейности на всички заинтересовани страни от общината

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 4.

РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНАТА КАТО АКТИВНА ДЕСТИНАЦИЯ В СОФИЙСКИ ТУРИСТИЧЕСКИ РАЙОН

Туристическият район София е един от деветте района на туристическата карта на България с вписана регистрация в Националния туристически регистър на Организацията за управление на Софийски туристически район. Община Трън е член на организацията.

Приоритет 1. Създаване на условия за устойчиво развитие на туристическия район чрез дейността на общината

4.1.1. Информационна подкрепа за развитието на ОУТР на Софийски туристически район

4.1.2. Участие в популяризация на Софийски туристически район на национално и международно ниво

Приоритет 2. Развитие на туристическия район, като дестинация със собствена марка

Приоритет 3. Насърчаване на сътрудничеството между заинтересованите страни за балансирано развитие на туристическия район

4.3.1. Насърчаване на взаимодействието между ТИЦ от целия район

4.3.2. Насърчаване на взаимодействието с местния бизнес и местните организации на бизнеса в района

4.3.3. Насърчаване на взаимодействието на регионалната и местната власт, и взаимодействието им с образователните институции

VIII. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

Планът за действие за развитието на туризма в Община Трън има за задача да представи конкретни параметри и индикатори за постигане на целите за развитието на туризма в общината и да превърне дестинация „Община Трън” като конкурентоспособна такава. В стратегически план, за прилагане на развитието на туристическия потенциал на общината, преодолявайки проблемите, които възпрепятстват негово пълноценно използване към момента, са формулирани следните приоритети и мерки, които подлежат на промяна, допълване и актуализация при обективна необходимост:

Мероприятие/ Дейност	Отговорник	Партньори	Срок	Източник на средства	Индикативна стойност в лв.
СЦ1 Приоритет 1					
Разработване програма за туризма за периода 2021-2027	Община Трън	Трънско туристическо дружество	2021 г.	-	Не са необходими средства
Проучване на възможности за участие и разработване на проекти по оперативни програми на ЕС с туристическа насоченост.	Община Трън		2021 г.	ОП на ЕС с туристическа насоченост.	Не са необходими средства
Предоставяне на качествени АУ в помощ на развитието на туризма чрез обучения	Община Трън	НСОРБ, МТ, ОУТР	постоянен	ОБ и програми на ЕС	10 000
Ремонт и реконструкция на съществуващи обекти и достъпа до тях	Община Трън	ДФЗ	2021 г.	ОБ, ПРСР	1 290 000.

Организиране на обучения, субсидирана заетост, включително чрез проекти по ОП за повишаване на капацитета на предоставящите услуги в туризма	Община Трън, АЗ, МТ, УО на ОП		постоянен	ОПРЧР, ОПИК, ПРСР	Одобрените средства от ЕС и ДБ, НПДЗ
Поддържане маркировката на еко, вело и туристически маршрути и създаване на нови	Община Трън	Трънско туристическо дружество и доброволци	постоянен	ОБ и дарения	100000
Създаване на зони с достъп до Wi-Fi интернет в гр.Трън, с.Главановци и с.Зелениград	Община Трън	ЕС	2020 г.	Wifi4eu проект на ЕК	30000
Поддържане прилежащите територии на туристическите обекти	Община Трън		постоянен	ОБ	36000
Обновяване, възстановяване и поддръжка на паметници на културата;	Община Трън	Министерство на културата	2020-2021 г.	Програми на Министерство на културата	Съобразно направените анализи и проекти
Подобряване на туристическите услуги и мениджмънта на общинските туристически обекти;	Община Трън,		Постоянен		Не са необходими средства
Изработване на система за ефективен контрол спрямо туристическите обекти от страна на Община Трън - Общинската експертна комисия по категоризиране на туристическите обекти в Община Трън и звено МДТ за спазване критериите на обслужване, максимална събираемост на дължимите средства и спазване на професионална етика.	Община Трън		Постоянен		Не са необходими средства
СЦ1 Приоритет 2					
Организиране дейностите на ТИЦ	Община Трън	Трънско туристическо дружество, НЧ,	постоянен	ОБ, донорски програми и др.	

		СУ и ДГ, НПО, туроператори			
СЦ1 Приоритет 3					
Развитие на партньорства със съседни общини и международни организации	Община Трън	Общини от РСърбия, международни организации	2021-2027	ОБ, ЕС и др.	
Организиране на туристически прояви, фестивали, празници с международно участие	Община Трън	Общини от РСърбия, международни организации, НПО, СУ и ДГ	2021-2027	Културен календар на Община Трън Спортен календар на Община Трън.	50000 /само за съфинансиране от ОБ/
СЦ2 Приоритет 1					
Подобряване информационната осигуреност на туристическия бизнес	Местни представители на бизнеса и НПО	Община Трън	2021-2027	Собствени средства, ОБ	
Включване на община Трън като туристическа дестинация в специализирани сайтове и/или блогове, публикации в списания и др.	Община Трън	Сайтове и блогове с туристическа насоченост	2021-2027	Собствени средства, ОБ	5000
СЦ2 Приоритет 2					
Създаване на сдружения от местни представители на туристическия бизнес	Местни представители на бизнеса и НПО	Община Трън	2021-2027	Собствени средства, ОБ, средства по ОП	
СЦ3 Приоритет 1					
Разработване на нова или актуализиране на съществуващата маркетингова стратегия за туризма в общината	Община Трън	Трънско туристическо дружество, местни представители на бизнеса и НПО	2021	ОБ	Не са необходими средства
Извършване на маркетингово проучване за състоянието на туризма, чрез провеждане на анкети и обобщаване на събраните данни	Община Трън	Трънско туристическо дружество, НЧ, НПО, местни представители на бизнеса	2021 г.		Не са необходими средства
Изграждане на нови ТИЦ в района на скален параклис Св.Петка и с.Ст.Извор	Община Трън, НПО	НПО	2021-2027	ОБ, средства ОП, ТГС и ЕС, дарения	500000
СЦ3 Приоритет 2					
Развитие на нови туристически атракции	Община Трън, представители на местния бизнес, НПО	Трънско туристическо дружество, НПО	2021-2027	ОБ, ОП и ПРСР, ОПИК	

Организиране на туристически дейности и прояви, фестивали, празници, спортни мероприятия и др.	Община Трън	Трънско туристическо дружество, НЧ, НПО, СУ и ДГ	2021-2027	Културен календар на Община Трън Спортен календар на Община Трън.	55000
Развитие на съществуващите туристически атракции	Община Трън, представители на местен бизнес, Трънско туристическо дружество, НПО	НПО	2021-2027	ОБ, ОП и ПРСР, ОПИК	
СЦ3 Приоритет 3					
Създаване условия за по-висок клас и по-скъпо платени туристически услуги за разширяване кръга потребители	Представители на местния бизнес и местната общност	Община Трън	2021-2027	ОПИК, собствени инвестиции	
СЦ3 Приоритет 4					
Рекламирането на туристическия продукт чрез включване в български и международни туристически борси	Местни представители на бизнеса и НПО	Община Трън	2021-2027	Собствени средства, ОБ, средства по ОП	3000
Осъществяване на рекламно-информационни кампании	Община Трън и заинтересованите страни	Трънско туристическо дружество, НПО, местни и национални медии	2021-2027		7000
СЦ4 Приоритет 1					
Предоставяне на пълна информация за туристическите обекти, атракции и услуги изпълнявани на територията на Община Трън на ОУ на Софийски туристически район	Община Трън	ОУТР	2021-2027	ОБ	Не са необходими средства
СЦ4 Приоритет 3					
Инициране създаване то на информационна мрежа на ТИЦ от туристическия район	Община Трън ОУТР	Другите общини от Софийски туристически район			Не са необходими средства
Подпомагане ОУ на ТР при взаимодействие с местния бизнес и местните туристически и НПО с интереси в туризма	Община Трън ОУТР	Другите общини от Софийски туристически район, местния бизнес и НПО			Не са необходими средства
Ефективно партньорство между Община Трън,	Община Трън	Министерство на туризма, АБТТА,	Постоянен		Не са необходими средства

Министерство на туризма, браншовите туристически сдружения, НПО и хотелиерите с цел повишаване качеството на предлагания туристически продукт.		туристически бизнес, НПО, медии и др.			

Плана за действие е отворен документ, чиято актуализация може да се прави ежегодно, или при промяна на нормативна база, и/или стратегически документи от национално и регионално ниво.

IX.ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНАНСИРАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ

Източници за финансиране на Плана за действие са средства от държавния бюджет, общинския бюджет, финансиране от оперативни програми, програмата за развитие на селските райони, прилагането на подхода Лидер, други европейски програми извън оперативните, включително трансгранични програми и програми извън ЕС, приходи от туристически такси и предоставени услуги, местни приходи и др. Актуализирането на плана за действие може да се извършва и при наличие на възможности за финансиране на дейностите извън посочените изрично по-горе.

X.МОНИТОРИНГ И КОНТРОЛ

Наблюдението и оценката на изпълнението на програмата са ключови етапи от цялостния процес на планиране, с оглед проследяване на изпълнението на предварително поставените цели, срокове и ресурси и навременно предприемане на действия за преодоляване на възникващи проблеми при реализацията на мерките, а при необходимост - извършване на актуализация. Програмата се актуализира при промяна във фактическите и/или нормативните условия.

Кметът на общината информира общинския съвет за изпълнението на програмата.

Наблюдението на изпълнението на Програма за развитие на туризма в община Трън за периода 2021-2027 г. е процес на системно събиране и анализ на информация, относно хода на изпълнение на включените в програмата цели, приоритети и мерки. За посочените мерки и постигнати резултати ще се събира необходимата информация в рамките на системата за наблюдение, отчет и контрол. В допълнение към всяка мярка се наблюдава и спазването на предвидения график и степента на изразходване на ресурсите.

Наблюдението на изпълнението на програмата включва няколко важни аспекта.

Кметът на общината *организира наблюдението на изпълнението* на Програма за развитие на туризма в община Трън за периода 2021-2027 г. Той определя звеното в структурата на общинската администрация, което ще отговаря за събиране и обобщаване на информацията за изпълнение на включените в програмата мерки, както и за изготвяне на годишния отчет за изпълнение на програмата.

Вторият аспект се отнася до *събиране на информация* за проследяване на напредъка на изпълнението на програмните цели. Осигуряването на достатъчно и надеждни данни в единен формат е от съществено значение за проследяване на напредъка към постигане на целите и осъществяване на контрол по изпълнение на мерките. С оглед на това, че за някои мерки ще се налага измерване на информираността, развитието на социалните нагласи и участието на населението и бизнеса при изпълнение на мерките, целесъобразно е общината да проведе проучвания или анкетни допитвания. Сроковете за събиране и систематизиране на данните

трябва да са съобразени с нормативно изискваните срокове за отчети и доклади, с цел постигане на ефективност и ефикасност на процеса.

На трето място, системата за наблюдение, отчет и контрол на изпълнението на програмата включва действия, които осигуряват необходимата информация за *междинни оценки и окончателна оценка* на степента на изпълнение на целите, както и механизъм за анализ на причините за евентуални проблеми при изпълнението им и за актуализация при необходимост. Като административен подход следва кметът на общината да издаде заповед, в която подробно да са описани отговорностите на всички структурни звена в общината за набиране на съответната информация със съответните срокове, както и за обобщаването ѝ и подготовката на Отчет пред общинския съвет за изпълнението на Програма за развитие на туризма в община Трън за периода 2021-2027 г.

Орган за контрол по изпълнение на програмата е общинският съвет.

XI. ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ И ВРЪЗКА С ДРУГИ ПРОГРАМНИ ДОКУМЕНТИ

Общинският съвет приема програма за развитие на туризма на територията на общината в съответствие с приоритетите на областната стратегия, маркетинговата стратегия на туристическия район и съобразно местните туристически ресурси и потребности (чл. 11, ал. 1 от Закона за туризма).

Кметът на Общината е контролен орган по ЗТ, съгласно чл.171, ал.1, т.4, с компетенции, посочени в чл.179 от ЗТ. Освен това, съгласно разпоредбата на чл. 12 от Закона, кметът на общината има и други изрично разписани функции, които засягат развитието на туризма на територията на съответната община и осъществяването на маркетинга и рекламата на дестинацията.

Програмата за развитие на туризма в община Трън 2021 -2027 г. е елемент от една цялостна система за планиране. От своя страна изпълнението на Програмата за развитие на туризма ще допринесе в по-малка или по-голяма степен за постигането на целите на редица европейски, национални, регионални и местни планови документи.

XII. ПРИЛОЖЕНИЯ:

1.1. ПРИЛОЖЕНИЕ 1 - СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ ТАБЛИЦИ:

- Таблица № 1 – население общо за общината към 31.12.2019 г.;
- Таблица № 2 – Населението на общината по населени места към 31.12.2019;
- Таблица № 3 - Равнище на безработицата ва община Трън по години;
- Таблица № 4 - Жилищен фонд в Община Трън;
- Таблица № 5 – Брой на основните видове селскостопански животни и количество на животинската продукция в община Трън;
- Таблица № 6 - SWOT анализ.

1.2. ПРИЛОЖЕНИЕ 2 – ТАБЛИЦА С ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АБТТА	Асоциация на българските туроператори и туристически агенти
АУ	Административни услуги
БАСЕТ	Българска асоциация за селски и екологичен туризъм
БАТТ	Българска асоциация за алтернативен туризъм
БФП	Безвъзмездна финансова помощ
ВОМР	Водено от общностите местно развитие
ГРАО	Гражданска регистрация и административно обслужване

ГКПП	Граничен контролно-пропускателен пункт
ДБ/РБ/ОБ	Държавен бюджет/Републикански бюджет/Общински бюджет
ДГ	Детска градина
ЕС	Европейски съюз
ЗБР	Закон за биологичното разнообразие
ЗМДТ	Закон за местните данъци и такси
ЗМСМА	Закон за местната администрация и местното самоуправление
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗОС	Закон за общинската собственост
ЗТ	Закон за туризма
ЗУТ	Закон за устройството на територията
ЛРС	Ловно-рибарско сдружение
МИГ	Местна инициативна група
МДТ	Местни данъци и такси
МС	Министерски съвет
МСП	Малки и средни предприятия
МТ	Министерство на туризма
НКЦ	Национални културни ценности
НПО	Неправителствени организации
НСИ	Национален статистически институт
НСОРБ	Национално сдружение на общините в Република България
НСУРТРБ	Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България
НТР	Национален туристически регистър
НЧ	Народно читалище
ОПОС	Оперативна програма "Околна среда"
ОПИК	Оперативна програма "Иновации и конкурентноспособност"
ОПРЧР	Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси"
ОУП	Общ устройствен план
ОУТР	Организация за управление на туристически район
ПИРО	План за интегрирано развитие на община
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
СПА	Sanus per Aqua /Здраве чрез вода/
СУ	Средно училище
ТГС	Трансгранично сътрудничество
ТИЦ	Туристически информационен център
УО	Управляващ орган на оперативна програма
SWOT	Strengths Weaknesses Opportunities Threats /Силни страни, Слаби страни, Възможности и Заплахи/

XIII. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изпълнението на Програмата за развитие на туризма за 2021-2027 г. година, ще осигури условия и възможност за създаване и развитие на конкурентоспособен туристически продукт, способен в максимална степен да удовлетвори очакванията и потребностите на туристите и населението на общината и да стимулира изграждането на ползотворни партньорства с

организации от туристическия бранш. Основно място заема и рекламата и промотирането на туристическите обекти и предлагане в община Трън.

Очакваният резултат от изпълнението на Програмата за развитие на туризма в община Трън за периода 2021-2027 година е утвърждаване на позитивен имидж на туризма в общината и повишаване на разпознаваемостта на туристическата марка „Трън“ като привлекателна целогодишна дестинация с характерна идентичност, запазени културни традиции и съхранена природа.

Програмата за развитие на туризма в община Трън за периода 2021-2021 г. е отворен и гъвкав документ, който може да бъде променян и допълван, в интерес на нови очаквания в съответствие с променящите се условия, нормативна база и социално-икономическа среда.